

Ikimokyklinio amžiaus vaikų sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai požymiai ir jų charakteristikos

Rita Kantanavičiūtė-Petružė

Edukologijos institutas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, Šiauliai, Lietuva
El. paštas rita.kantanaviciute-petruze@sa.vu.lt

Auksė Ladukienė

Edukologijos institutas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, Šiauliai, Lietuva
Šiaulių lopšelis-darželis „Bitė“, Šiauliai, Lietuva

Anotacija. Straipsnyje atskleidžiami teoriniai sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai aspektai, analizuojamos logopedų nuomonės diferencijuojant sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo sutrikimus, identifikuojant šių sutrikimų pagrindinius diferencinius požymius ir diferencines charakteristikas. Tyrimui atlikti pasirinkta *kiekybinio tyrimo* metodologinė prieiga, taikytas kiekybinis tyrimo duomenų rinkimo metodas – *apklausa raštu*. Tyrimo dalyvavo šalies logopedai, turintys praktinės patirties teikiant pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. Tyrimas atskleidė pagrindinius sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius ir jų charakteristikas. Pagrindiniai sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai skirtumai nustatyti atsižvelgiant į *fonetinį, foneminį, leksinį semantinį, morfoliginį ir sintaksinį* lygmenis.

Pagrindiniai žodžiai: *sulėtėjusi kalbos raida, kalbos neišsivystymas, sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos.*

Įvadas

Ikimokykliniame amžiuje tam tikrų sutrikimų diferencijavimas yra sudėtingas procesas (Vehkavouri & Stolt, 2018). Ivoškuvienė ir kt. (2014), taip pat Nayeb ir kt. (2019) teigia, kad vaikų, turinčių sulėtėjusią kalbos raidą ar kalbos neišsivystymą, ugdymas ikimokykliniame amžiuje yra itin reikšmingas šių vaikų gerovei ir tolesniam asmenybės formavimuisi.

Užsienio tyrėjų nuomone, tiksliai identifikuoti ir diferencijuoti minėtus sutrikimus vaikams labai svarbu, nes tai gali pagerinti jų kalbos raidos vystymosi potencialą, suteikti geriausias galimybes tobulėti, gali lemti geresnius kalbos raidos vystymosi rezultatus vėlesniame amžiuje (Oberklaid et al., 2013; Kim et al., 2016; Uilenburg et al., 2018; Nayeb et al., 2019).

Temos aktualumas ir problema. Užsienio tyrėjų (Eun et al., 2014; Hawa & Spanoudis, 2014; Shahmahmood et al., 2016; Chilosi et al., 2019; Lüke et al., 2020; Suttora et al., 2020) atliktų tyrimų

Received: 31/10/2023. Accepted: 10/09/2024

Copyright © Rita Kantanavičiūtė-Petružė, Auksė Ladukienė, 2024. Published by Vilnius University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

rezultatai rodo, kad logopedams, ugdomiems ikimokyklinio amžiaus vaikus, daugiausia iššūkių kelia sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencijavimas. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad išoriškai kai kurių kalbos sutrikimų struktūra itin panaši ar net identiška (Ivoškuvienė, 2011), todėl kartais logopedams sudėtinga identifikuoti kalbos sutrikimus, tokius kaip sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. Gružaitė ir Ivoškuvienė (2000) akcentuoja, kad „išoriškai identiški kalbos sutrikimai turi skirtingą lingvistinio nepakankamumo atsiradimo mechanizmą ir struktūrą“, todėl svarbu tiksliai nustatyti šių sutrikimų diferencinius požymius. Siu (2015) teigimu, sudėtinga atskirti kai kuriuos sutrikimus, ypač sulėtėjusią kalbos raidą nuo nedidelio kalbos neišsivystymo. Vaikų, turinčių kalbos neišsivystymą, ir vaikų, turinčių kitų kalbos trūkumų ar sutrikimų, diferencinė diagnozė dėl persidengiančių požymių kelia didelių iššūkių tiek mokslininkams, tiek specialistams (Shahm Mahmood et al., 2016).

Lietuvoje sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos moksliniu aspektu nėra plačiai analizuotos. Tiriamos problemos aktualumą pagrindžia tai, kad iki šiol trūksta mokslinių tyrimų, analizuojančių kalbos neišsivystymo ir sulėtėjusios kalbos raidos diferencinius požymius tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmenimis.

Probleminiai klausimai. Kokiais požymiais remdamiesi praktinę veiklą įgyvendinantys logopedai diferencijuoja vaikų kalbos gebėjimus sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo atvejais? Kokios yra sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos?

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai požymiai ir jų charakteristikos.

Tyrimo tikslas – atskleisti logopedų nuomonę apie ikimokyklinio amžiaus vaikų sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius ir jų charakteristikas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo pagrindines diferencines charakteristikas teoriniu lygmeniu.
2. Remiantis logopedų patirtimi, išryškinti pagrindines sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencines charakteristikas *fonetiniu, foneminiu, leksiniu semantiniu, morfologiniu ir sintaksiniu* lygmenimis.

Tyrimo metodologija ir metodai

Tyrimui atlikti pasirinkta *kiekybinio tyrimo* metodologinė prieiga, taikytas kiekybinis tyrimo duomenų rinkimo metodas – *apklausa raštu*. Išanalizavus mokslinę literatūrą, parengtas tyrimo instrumentas – anketa. Suformuluota 11 klausimų (10 uždarųjų ir 1 pusiau uždaras klausimas). Anketą sudarė trys klausimų blokai: demografiniai duomenys; logopedų nuomonė apie sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius; veiksniai, lemiantys logopedų patiriamus iššūkius.

Kiekybinio tyrimo rezultatai apdoroti, susisteminti, aprašyti, apibendrinti, grafiškai pavaizduoti ir pateikti procentine išraiška naudojantis *Microsoft Excel 2010* ir *Microsoft Word 2010* programomis. Gauti rezultatai iliustruoti paveikslais. Atlikta kiekybinė duomenų analizė, taikant aprašomąją statistiką (procentinis pasiskirstymas).

Tyrimo imtis ir respondentai. Tyrimo imtis sudaryta taikant tikslinės tyrimo imties atrankos būdą. Pagrindinis atlikto tyrimo respondentų atrankos kriterijus – logopedai, turintys patirties dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. Tyrime dalyvavo 102 logopedai, atitikę pagrindinį atrankos kriterijų.

Tyrimo organizavimas. Anketa pateikta elektroniniu būdu internetinėje svetainėje *www.apklausa.lt*. Tyrimas organizuotas Lietuvos mastu. Apklausoje pakviesti dalyvauti logopedai, turintys patirties dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. Tyrimas vyko 2022 m. kovo 21 d.–balandžio 25 d. Gautos 102 anketos. Tyrimo duomenys buvo analizuojami, grupuojami. Remiantis gautais duomenimis, tyrimo rezultatais, suformuluotos išvados.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą, laikytasi etiško citavimo, pagrindinių etikos principų: savanoriškumo, anonimiškumo, privatumo ir gautos informacijos konfidencialumo. Respondentai raštu informuoti apie apklausos tikslą, anonimiškumą. Visais tyrimo etapais laikytasi socialinių mokslų tyrimo etikos principų (Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, 2017): 1) *pagarbos* asmens privatumui (dalyvių suteikta informacija saugoma remiantis konfidencialumo ir anonimiškumo principais); 2) *konfidencialumo ir anonimiškumo* (išlaikomas dalyvių privatumas); 3) *sąžiningumo* (laikomasi visų numatytų mokslinio tyrimo etapų).

Sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencijavimo teoriniai aspektai

Mokslinėje literatūroje (Hawa & Spanoudis, 2014; Roth & Worthington, 2016; Fisher, 2017) nurodomas esminis sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo skirtumas – vaikų, kurie pasižymi sulėtėjusi kalbos raida, kalba vystosi įprastai, bet lėčiau, palyginti su tam amžiaus tarpsniui būdinga kalbos raida, o vaikų, turinčių kalbos neišsivystymą, kalba kokybiškai skiriasi nuo įprastos kalbos raidos.

Lietuvoje tyrėjai taip pat yra išskyrę tam tikrų minėtų sutrikimų skirtumų. Gružaitė ir Ivoškuvienė (2000), atlikusios tyrimą, pagrindiniu skiriamuoju sutrikimų požymiu traktavo laiką, „per kurį išugdoma vaiko kalba, atitinkanti jo biologinį amžių“ (Gružaitė ir Ivoškuvienė, 2000, p. 101). Kiti sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo skirtumai, tyrėjų teigimu, pastebimi teikiant logopedinę pagalbą. Logopedinės pagalbos teikimo procese, ugdant vaikus, turinčius minėtų sutrikimų, pastebimas skirtingas kalbos gramatinio taisyklų, rišliosios kalbos gebėjimų, foneminio suvokimo lygis, akivaizdūs garsų tarimo ir produktyviojo bei receptyviojo žodyno skirtumai (žr. 1 lentelę).

Kaip matyti, Lietuvos tyrėjai išskiria fonetinius, foneminius, leksinius semantinius, morfologinius ir sintaksinius diferencinius sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo požymius. Esant sulėtėjusiai kalbos raidai, žodynas sparčiai plečiasi, kalboje vartojami ne tik daiktavardžiai, bet ir būdvardžiai, pasakojimas lengvai suprantamas. Jei kalba neišsivysčiusi, žodynas tikslėja labai lėtai, būdvardinė leksika išplėta nepakankamai, sunku suprasti, ką vaikas kalba.

Užsienio mokslinėje literatūroje taip pat nurodomi kalbos neišsivystymo ir sulėtėjusios kalbos raidos požymiai, leidžiantys diferencijuoti minėtus sutrikimus. Chilosi ir kt. (2019) teigimu, vaikus, turinčius sulėtėjusią kalbos raidą, galima identifikuoti remiantis tuo, kad vaiko gebėjimas suvokti kalbą atitinka amžių, o jo kalbai būdingi leksiniai ir morfologiniai trūkumai ilgainiui išnyksta. Tyrėjų nuomone, vaikų, turinčių kalbos neišsivystymą, kalbai būdingos ryškesnės klaidos, pasireiškiančios sakinių struktūros (sintaksės) suvokimo, nepakankamai išplėto žodyno ir žodžių siejimo gramatiniais ryšiais trūkumais, kurie galutinai neišnyksta. Išanalizavus užsienio mokslinę literatūrą, išskirti sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai požymiai (žr. 2 lentelę), panašūs į aptartus Lietuvos tyrėjų darbuose.

1 lentelė

Lietuvos tyrėjų mokslo darbuose (Gružaitė ir Ivoškuvienė, 2000, p. 101) išskiriami sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai požymiai

Diferenciniai kriterijai	Sulėtėjusi kalbos raida	Kalbos neišsivystymas
Fonetiniai diferenciniai skirtumai	Vaikai mėgdžioja artikuliacinio aparato judesius, noriai kartoja tariamus žodžius. Izoliuoti garsai įprastai tariami taisyklingai. Kartais klystama tariant garsus priebalsių samplaikose.	Vaikai neturi poreikio kartoti, mėgdžioti kalbėjimo aparato judesių. Pastebimi netikslūs artikuliacinio aparato organų judesiai. Visiems vaikams būdingi garsų tarimo trūkumai (dažniausiai netaisyklingai tariami garsai [s], [k], [g], [l], [r]). Gausu garsų tarimo klaidų priebalsių samplaikose žodžių pradžioje ir viduryje. Dažnai iškraipoma žodžių skiemeninė struktūra.
Foneminiai diferenciniai skirtumai	Gebama išskirti garsą garsų eilėje, skiemenyse. Šiek tiek sunkiau sekasi išskirti garsą žodyje. Kiek klystama skiriant panašiai skambančius žodžius. Pasitaiko akustiškai panašiai skambančių garsų painiojimo klaidų. Gebama nuosekliai pakartoti skiemenų eiles.	Negebama išskirti garso skiemenyse, žodyje. Mažiau klystama garsą išskiriant garsų eilėje. Negebama nustatyti, ar nurodytas garsas yra žodyje. Tardami skiemenų eiles, vaikai negebama išlaikyti nuoseklumo.
Leksiniai semantiniai diferenciniai skirtumai	Aktyvusis žodynas sparčiai tikslėja, pildomas žodžiais. Gebama įvardyti daiktus, jų ypatybes, veiksmus. Kalboje dažnai vartojami paprasti, pasikartojantys būdvardžiai, pavyzdžiui, <i>didelis, mažas</i> . Negebama įvardyti rečiau vartojamų veiksmazodžių.	Aktyvusis žodynas tikslėja labai lėtai. Dažnai klystama įvardijant daiktus, jų ypatybes, veiksmus. Ypač neišplėtotą būdvardinę leksiką. Vaikai itin dažnai neįvardija rečiau vartojamų veiksmazodžių.
Morfologiniai ir sintaksiniai diferenciniai skirtumai	Gebama sudaryti priesaginius daiktavardžius (mažybinius žodžius). Sudarydami sakinius iš nurodytų žodžių, vaikai klysta retai. Kalboje vyrauja vienisieniai sakiniai, sudaryti iš 2–3 žodžių. Pasakojimas lengvai suprantamas, nepraleidžiamos sakinio dalys.	Pastebima ryškių kalbos gramatinio taisyklų netikslumų. Dažnai negebama sudaryti priesaginių mažybinių daiktavardžių. Klystama sudarant sakinius iš pateiktų žodžių. Kalboje vyrauja vieno žodžio sakiniai, gausu agramatizmo. Kalbėdami vaikai praleidžia kai kurias sakinio dalis, kalboje pasitaiko minties šuolių. Sunku suprasti pasakojamą tekstą. Vaikai dažnai bendrauja garsažodžiais, garsų junginiais, netaisyklingos struktūros žodžiais. Ekspresyvioji kalba papildoma mimika ar gestais.

Kaip matyti iš 1 ir 2 lentelėse pateiktų duomenų, tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai išskiria panašius nagrinėjamų sutrikimų diferencinius požymius: *fonetinius, foneminius, leksinius semantinius, morfologinius ir sintaksinius*. Užsienio tyrėjų darbuose išskiriami ir detalai aprašomi ekspresyvosios ir impresyvosios kalbos diferenciniai skirtumai.

Tyrimo imtis ir respondentų demografiniai duomenys

Pateikiamos tyrime dalyvavusių logopedų pagrindinės demografinės charakteristikos: amžius, pedagoginio darbo patirtis, kvalifikacija, nurodomas įstaigos, kurioje dirba, tipas.

Anketinėje apklausoje dalyvavo įvairaus amžiaus respondentai. Daugumos respondentų amžiaus vidurkis – 46–50 m. (19,6 %), šiek tiek mažiau apklausta respondentų, kurių amžius – 36–40 m. (16,7 %). Daugiau negu dešimtadalis apklaustųjų buvo 41–45 m. (13,7 %), 31–35 m. (12,7 %), 21–25 m. (11,8 %), 51–55 m. (10,8 %). Mažiausią dalį sudarė 61–65 m. respondentai (2 %).

2 lentelė

Užsienio mokslinėje literatūroje išskiriami sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai požymiai

Diferenciniai kriterijai	Sulėtėjusi kalbos raida	Kalbos neišsivystymas
Ekspresyvosios kalbos diferenciniai skirtumai	Morgan ir kt. (2020), taip pat Vargas ir kt. (2015) nurodo, kad uždelstas pirmųjų žodžių vartojimas kalboje gali reikšti ekspresyvosios kalbos raidos vėlavimą. Kaip teigia Hsu ir Iyer (2016), Vehkavuori ir Stolt (2018), vėliau pradedami vartoti pirmieji žodžiai yra ryškiausias išpėjamas signalas, leidžiantis atpažinti sulėtėjusią kalbos raidą. Vaikai, kurie šiek tiek vėliau pradeda tarti kalbos garsus, žodžius, tačiau jų kalbos raida vystosi nuosekliai, labiau linkę pasivyti jų amžiui įprastą raidos lygį, todėl tai siejama su sulėtėjusia kalbos raida (Morgan et al., 2020; Rescorla, 2011). Vaikai imituoja kalbą ar veiksmus, bet spontaniškai nekuria žodžių ar frazių, kartoja kai kuriuos garsus ar žodžius (Hartnett, 2019). Kalboje dažniau vartojami artimosios aplinkos asmenvardžiai, gebama parodyti ir įvardyti kūno dalis (Domsch et al., 2012).	Vaikui sudėtinga tiksliai pakartoti kelių žodžių frazes ar žodžius, kurie neturi prasmės (Pham & Ebert, 2020; Taha et al., 2021). Jei penkerių metų vaikas kalba trijų ar keturių žodžių frazėmis, jo kalbą suprasti sunku (Simms, 2020). Retai vartojami žodžiai, apibūdinantys objektus, rečiau tiksliai įvardijami sudėtingesni veiksmo žodžiai (Suttora et al., 2020).
Impresyvosios kalbos diferenciniai skirtumai	Bello ir kt. (2018) nurodo, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, vaikų impresyvosios kalbos įgūdžiai yra aukštesni negu ekspresyvosios kalbos gebėjimai. Gebama sekti ir vykdyti paprastas instrukcijas (Domsch et al., 2012).	Penkerių metų vaikas nevykdo 3–4 pakopų instrukcijų (Simms, 2020), sunkiai supranta ilgesnius sakinius (Muñoz et al., 2014; Sansavini et al., 2021).
Fonetiniai ir foneminiai diferenciniai skirtumai	Sulėtėjusi kalbos raida yra kalbos vėlavimas, kai nėra artikuliacinių trūkumų (McLaughlin, 2011). Palyginti su kalbos neišsivystymo atvejais, vaikai rečiau klysta diferencijuodami panašiai skambančius garsus, geriau skiria ir atpažįsta kalbos garsus, labiau susiformavęs šių vaikų girdimasis ir foneminis suvokimas (Quam et al., 2021).	Marini ir kt. (2017) nustatė, kad vaikai dažniau netaria tam tikrų kalbos garsų.
Leksiniai semantiniai diferenciniai skirtumai	Vaikų žodynas sparčiai plečiasi (Chilosi et al., 2019). Daiktavardinė leksika tikslesnė negu veiksmažodinė (gebama įvardyti artimiausius aplinkos objektus ir dažniausiai vartojamus veiksmažodžius) (Bello et al., 2018). Suttora ir kt. (2020) nustatė, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, kalboje vartoja daugiau būdvardžių ir veiksmažodžių, geba įvardyti daugiau aplinkos objektų.	Žodynas nepakankamai tikslus, leksiniai įgūdžiai žemi (Marini et al., 2017). Kalbėdami vaikai sakinyje praleidžia prasmiškai reikšmingus žodžius (Tomas et al., 2015).
Morfologiniai ir sintaksiniai diferenciniai skirtumai	Sakinių struktūra sudėtingėja pakankamai greitai, tobulėja kalbos gramatinio taisyklingumo gebėjimai (Chilosi et al., 2019). Vienas iš sulėtėjusios kalbos raidos požymių gali būti veiksmažodžių galūnių nepaisymas, daugiskaitos nevartojimas (Morgan et al., 2020). Sulėtėjusi kalbos raida galima, kai ketverių metų vaikas kalba dviejų ar trijų žodžių vientisiniais sakiniais, kuriuose nėra papildinių, įvardžių, kai trejų metų vaikas savarankiškai neinicijuoja pokalbio ar neatsako į paprastus klausimus (Trauner & Nass, 2017; Simms, 2020).	Vienas iš pagrindinių diferencinių požymių, pastebimų teikiant logopedinę pagalbą, – ketverių metų vaikai vis dar nesieja žodžių gramatiniais ryšiais, daro derinimo, valdymo, kaitymo klaidų (Chilosi et al., 2019). Žodžiai nesiejami gramatiniais ryšiais, kalbant daroma daug sintaksės klaidų (Muñoz et al., 2014; Sansavini et al., 2021). Vaikai dažnai praleidžia esminius žodžius sakinyje, žodžius netaisyklingai derina (Chilosi et al., 2019). Vartojama nesusietų, nesuderintų gimine ar skaičiumi žodžių, todėl aplinkiniams sunku suprasti vaiko kalbą (Tomas et al., 2015). Tomas ir kt. (2015) nurodo, kad minėtų klaidų atsiranda tada, kai nėra pakankamai išugdyti, susiformavę ne tik sintaksiniai ar semantiniai, bet ir fonologiniai gebėjimai.

Respondentų *pedagoginio darbo patirtis* nevienoda – nuo 1 m. iki 20 m. ir daugiau. Imtyje dominavo apklaustieji, kurių darbo stažas – iki 5 m. (31,4 %). Daugiau negu ketvirtadalio respondentų (26,5 %) pedagoginio darbo patirtis – 21 m. ir daugiau. Mažiausią dalį sudarė turintieji 16–20 m. darbo stažą (6,9 %).

Dauguma respondentų įgiję *logopedo kvalifikaciją* (46,1 %). Daugiau negu ketvirtadalis apklaustųjų (28,4 %) – vyr. logopedai. Kiek mažiau tyrime (23,5 %) dalyvavo logopedų, turinčių metodinio kvalifikaciją. Eksperto kvalifikacinę kategoriją įgiję logopedai sudarė 2 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų.

Dauguma respondentų (59,8 %) dirba *lopšelyje-darželyje*. Daugiau negu dešimtadalis dalyvavusiųjų tyrime dirba darželiuose-mokyklose. Labai maža dalis respondentų (po 3,9 %) dirba privačiai ar ankstyvojoje reabilitacijos tarnyboje (ART). 2 proc. apklaustųjų dirba pedagoginėje psichologinėje ar Švietimo pagalbos tarnybose.

Tyrimo rezultatai

Tyrimu siekta atskleisti sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius, remiantis logopedų nuomone ir patirtimi. Gautus rezultatus iliustruoja 1–4 pav., kuriuose analizuojama logopedų nuomonė ir patirtys apie sulėtėjusią kalbos raidą ir kalbos neišsivystymui būdingus fonetinius, foneminius, leksinius semantinius, morfologinius ir sintaksinius bei kitus kalbos sutrikimo požymius.

Logopedų nuomonė apie sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo fonetinius požymius

Remiantis respondentų nuomone, 1 pav. pateikiami sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi fonetiniai požymiai. Analizuojant ir lyginant gautus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad daugelis respondentų laikosi nuomonės, jog, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, būdinga klysti tariant daugiaskieminius žodžius (88,2 %). Vis dėlto dar didesnė dalis apklaustųjų (95,0 %) mano, kad minėtos klaidos būdingos kalbos neišsivystymo atvejais, todėl galima teigti, kad klaidos, daromos tariant daugiaskieminius žodžius, būdingesnės esant kalbos neišsivystymui.

Nemaža dalis apklaustųjų (70,6 %) mano, kad sulėtėjusiai kalbos raidai būdingi garsų ar skiemenų keitimai ir praleidimai, tačiau net 89,2 proc. respondentų nuomone, keisti ir praleisti garsus ar skiemenis būdinga esant kalbos neišsivystymui. Vadinasi, garsų ar skiemenų keitimai ir praleidimai, respondentų vertinimu, būdingesni kalbos neišsivystymui.

Šiek tiek daugiau negu trečdalis respondentų (36,3 %) laikosi nuomonės, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, nėra pastebima artikuliacinių trūkumų. Vis dėlto daugiau negu pusė respondentų mano, kad sulėtėjusiai kalbos raidai būdingi ryškūs garsų tarimo trūkumai (57,9 %). Gauti rezultatai prieštarauja užsienio tyrėjų nuomonei – užsienio mokslo darbuose nurodoma, kad sulėtėjusi kalbos raida yra kalbos vėlavimas, kai nėra artikuliacinių trūkumų (McLaughlin, 2011).

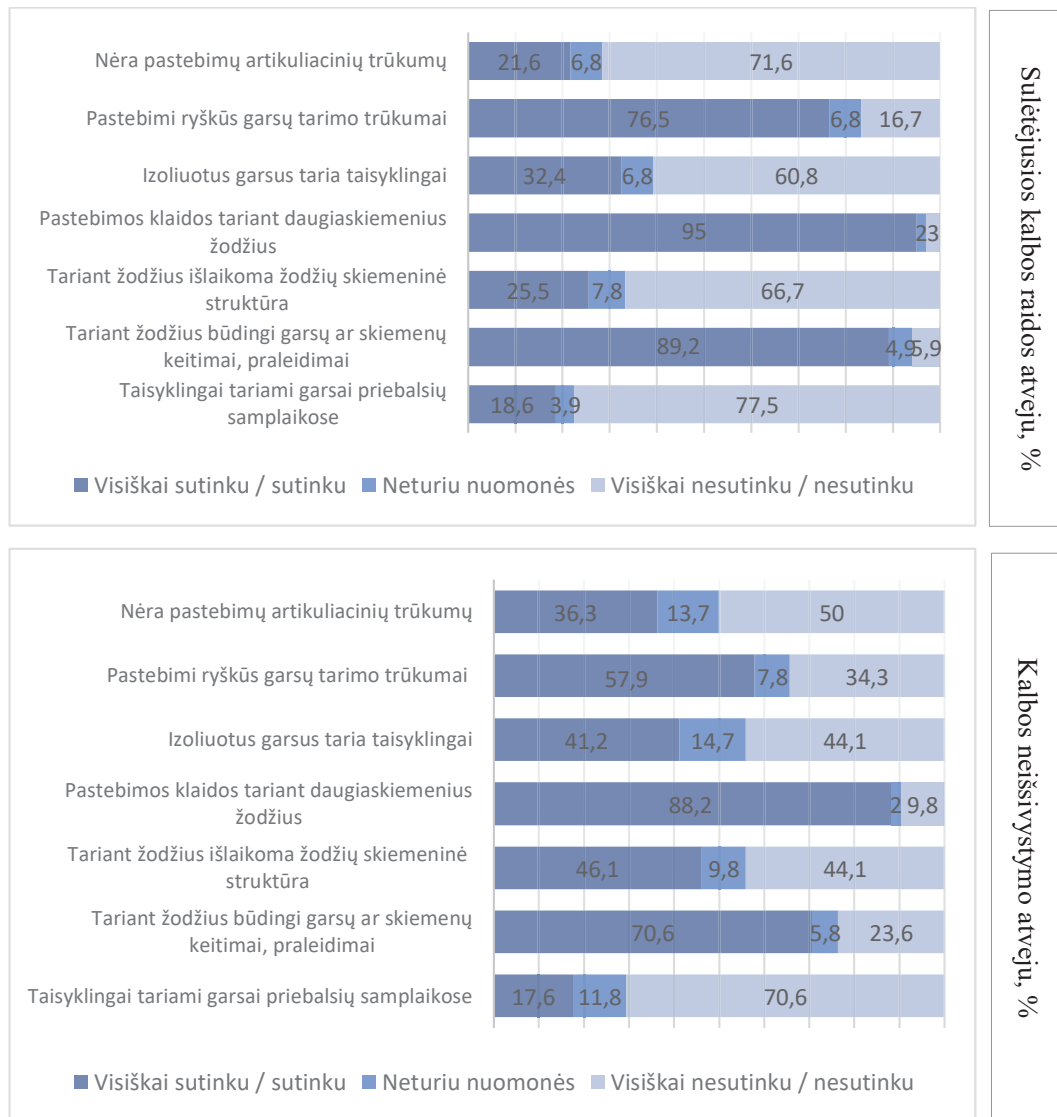
Vertindami kalbos neišsivystymą, šiek tiek daugiau negu penktadalis respondentų (21,6 %) teigia, kad artikuliacinių trūkumų nepastebi, tačiau itin didelė dalis respondentų (76,5 %) nurodo, kad, esant kalbos neišsivystymui, pastebima ryškių garsų tarimo trūkumų. Tai patvirtina ir anksčiau atlikti moksliniai tyrimai, kuriais atskleidžiama, kad, esant kalbos neišsivystymui, vaikams būdingi garsų tarimo trūkumai, kad šie vaikai dažniau netaria tam tikrų kalbos garsų (Marini et al., 2017; Ivoškuvienė ir Gružaitė, 2000). Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, artikuliacinių trūkumų nepastebima, o kalbos neišsivystymui būdingi ryškūs garsų tarimo trūkumai.

Nemaža dalis respondentų mano, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, izoliuotus garsus vaikai taria

taisyklingai (41,2 %), o tardami žodžius išlaiko žodžių skiemeninę struktūrą (46,1 %). Tai, kad vaikai, tardami žodžius, išlaiko žodžių skiemeninę struktūrą esant kalbos neišsivystymui, teigia daugiau negu ketvirtadalis (25,5 %) apklaustųjų. Vis dėlto net 66,7 proc. respondentų minėtai nuomonei nepritaria.

1 pav.

Sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi fonetiniai požymiai, %

Logopedų nuomonė apie sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo foneminius požymius

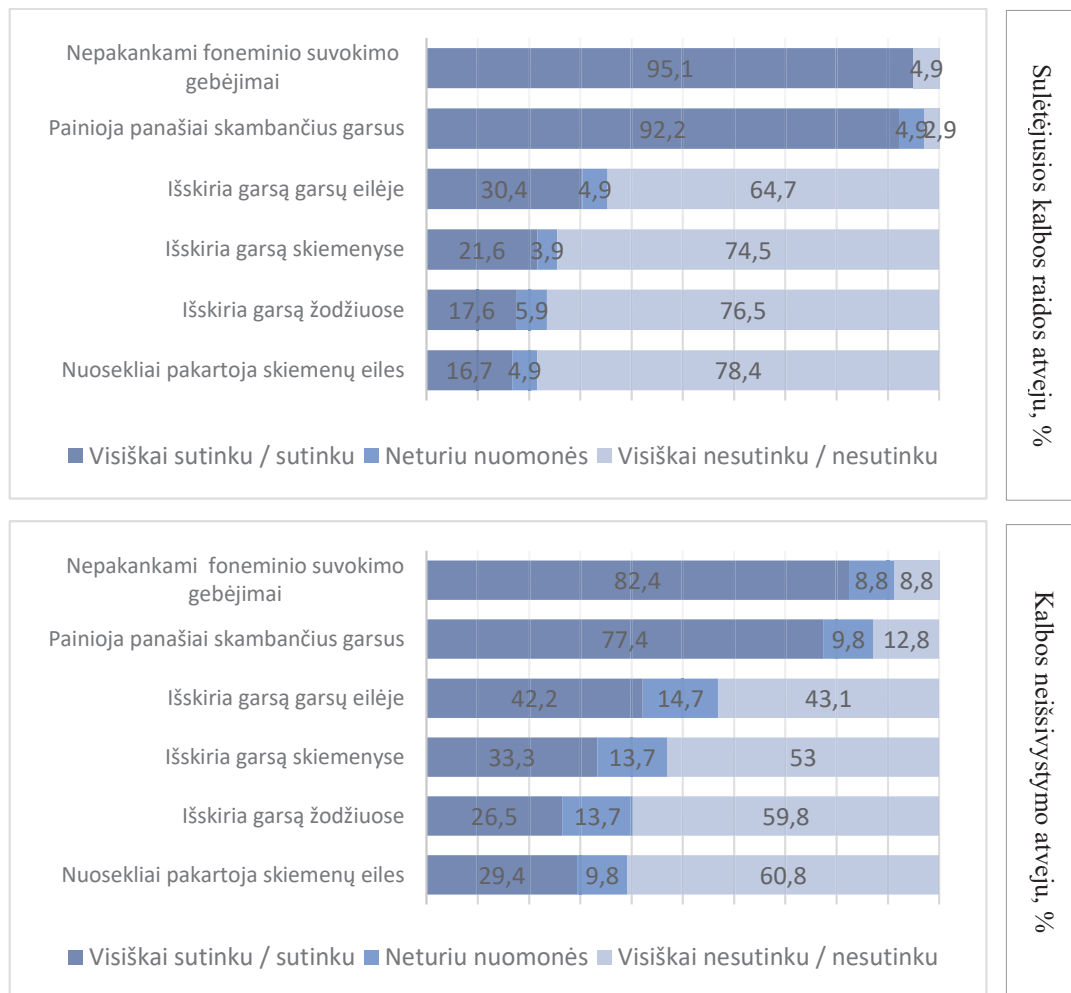
Remiantis respondentų nuomone, 2 pav. pateikiami sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi foneminiai požymiai. Analizuojant ir lyginant gautus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad didžioji dalis respondentų laikosi nuomonės, jog neišugdytas foneminis suvokimas būdingas tiek sulėtėjusiai kalbos raidai (82,4 %), tiek kalbos neišsivystymui (95,1 %). Galima teigti, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, foneminis suvokimas labiau išlavėjęs.

Gauti tyrimo duomenys atskleidžia, kad panašiai skambančių garsų painiojimas būdingesnis esant kalbos neišsivystymui. Taip mano 92,2 proc. respondentų. Minėtina, kad 77,4 proc. respondentų laikosi nuomonės, jog šis požymis būdingas sulėtėjusiai kalbos raidai. Tyrimo rezultatai iš

dalies sutampa su kitų mokslinių darbų išvadomis – teigiama, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, rečiau klįsta diferencijuodami panašiai skambančius garsus (Quam et al., 2021).

2 pav.

Sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi foneminiai požymiai, %

Analizuojant tyrimo rezultatus, nustatyta, kad beveik pusė apklaustųjų (42,2 %) laikosi nuomonės, jog, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, vaikai geba išskirti garsą garsų eilėje. Daugiau negu trečdalis apklaustųjų (33,3 %) mano, kad minėtu atveju vaikai geba išskirti garsą skiemenyse. Daugiau negu ketvirtadalis apklaustųjų (26,5 %) nurodė, kad vaikai geba išskirti garsą žodžiuose. Panaši tendencija pastebima ir kitų tyrėjų darbuose. Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000) teigia, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, geba išskirti garsą garsų eilėje, skiemenyse, šiek tiek sunkiau jiems sekasi išskirti garsą žodžiuose. Kaip matyti, tai patvirtina ir atlikto tyrimo duomenys.

Vertindami kalbos neišsivystymą, trečdalis apklaustųjų (30,4 %) nurodė, kad vaikai geba išskirti garsą garsų eilėje. Ivoškuvienės ir Gružaitės (2000) teigimu, vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, mažiau klįsta išskirdami garsą garsų eilėje, negu išskirdami jį skiemenyse ar žodžiuose. Nedidelė dalis respondentų mano, kad vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, geba išskirti garsą skiemenyse (21,6 %) ar žodžiuose (17,6 %). Galima teigti, kad, esant kalbos neišsivystymui, vaikai daug dažniau, palyginti su sulėtėjusios kalbos raidos atvejais, negeba išskirti garso skiemenyse ar žodžiuose.

Tik trečdalis respondentų (29,4 proc.) mano, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, geba nuosekliai pakartoti skiemenų eiles. Šie rezultatai prieštarauja kitų tyrėjų daromoms išvadoms – teigiama, kad vaikai geba tai daryti (Ivoškuvienė ir Gružaitė, 2000). Minėtina, kad, vertindami kalbos neišsivystymą, kalbamąjį požymį nurodė labai mažai apklaustųjų (16,7 %). Kaip teigia Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000), tardami skiemenų eiles vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, negeba išlaikyti nuoseklumo. Taigi, galima teigti, kad gebėjimas nuosekliai pakartoti skiemenų eiles būdingesnis sulėtėjusiai kalbos raidai, o ne kalbos neišsivystymui.

Logopedų nuomonė apie sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo leksinius semantinius požymius

Remiantis respondentų nuomone, 3 pav. pateikiami sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi leksiniai semantiniai požymiai, susiję su aktyviuoju ir pasyviuoju žodynu. Analizuojant ir lyginant gautus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad didžioji dalis respondentų laikosi nuomonės, jog nepakankamai tikslus žodynas būdingas tiek esant sulėtėjusiai kalbos raidai (90,2 %), tiek kalbos neišsivystymui (91,2 %). Daugiau negu pusė respondentų (51 %) teigia, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, žodynas sparčiai plėtojamas, prisipildo naujų žodžių. Net 78,5 proc. apklaustųjų nepritaria, kad minėtas požymis būdingas esant kalbos neišsivystymui. Tyrimo rezultatai sutampa su kitų Lietuvos ir užsienio tyrėjų išvadomis – tai, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, žodynas sparčiai plėtojamas, teigia Chilosi ir kt. (2019), taip pat Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000). Kitų tyrėjų išvadas (Ivoškuvienė ir Gružaitė, 2000) patvirtina ir daugumos respondentų (86,3 %) nuomonė, jog, esant kalbos neišsivystymui, žodynas tikslėja labai lėtai.

Didžioji dalis apklaustųjų (92,2 %) nurodė, kad, esant kalbos neišsivystymui, tiek pasyvusis, tiek aktyvusis žodynas nėra pakankamai tikslūs. Šiek tiek mažiau apklaustųjų (80,4 %) laikosi nuomonės, kad šis požymis būdingas esant sulėtėjusiai kalbos raidai. Taigi, galima teigti, jog, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, žodynas sparčiai plėtojamas, o esant kalbos neišsivystymui, žodynas tikslėja iš lėto.

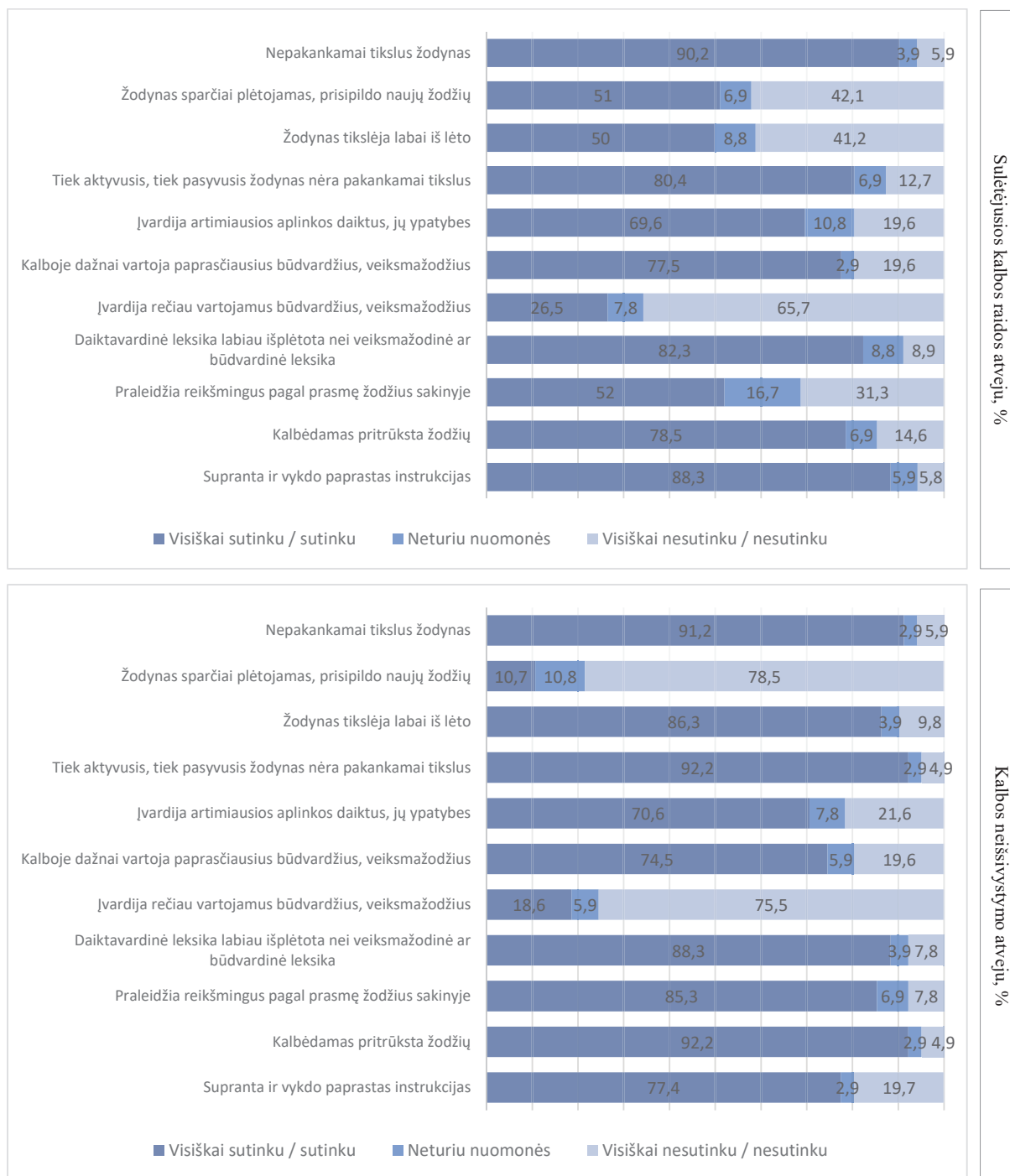
Panaši dalis respondentų mano, kad, esant tiek sulėtėjusiai kalbos raidai, tiek kalbos neišsivystymui, vaikai geba įvardyti artimiausius aplinkos daiktus ir jų ypatybes. Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000) nurodo, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, geba įvardyti daiktus, jų ypatybes, veiksmus, o vaikai, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, dažniau klysta įvardydami daiktus ir jų ypatybes. Kaip matyti, atlikto tyrimo rezultatai šiek tiek skiriasi nuo kitų tyrėjų daromų išvadų.

Nemaža dalis respondentų (77,5 %) laikosi nuomonės, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, kalboje vartoja paprasčiausius būdvardžius ir veiksmažodžius. Šie tyrimo rezultatai patvirtina kitų mokslinių tyrimų rezultatus, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, kalboje vartoja daugiau būdvardžių ir veiksmažodžių, geba įvardyti daugiau aplinkos objektų negu vaikai, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas (Suttora et al., 2020).

Net 65,7 proc. apklaustųjų nepritaria nuomonei, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, vaikai geba įvardyti rečiau vartojamus būdvardžius ir veiksmažodžius. Tai, kad šis požymis būdingas esant kalbos neišsivystymui, nepritaria didesnė dalis respondentų (75,5 %). Palyginus šiuos duomenis, galima teigti, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, ikimokyklinio amžiaus vaikai kartais geba įvardyti rečiau vartojamus būdvardžius ir veiksmažodžius. Tai patvirtina ir moksliniai tyrimai. Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000) teigia, kad vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, daug dažniau neįvardija rečiau vartojamų veiksmažodžių. Taigi, galima teigti, kad, palyginti su kalbos neišsivystymo atvejais, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, būdinga įvardyti rečiau vartojamus būdvardžius ir veiksmažodžius.

3 pav.

Sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi leksiniai semantiniai požymiai, %

Daugiau negu pusė respondentų (52 %) laikosi nuomonės, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, vaikai sakinyje praleidžia prasmiškai reikšmingus žodžius. Daug didesnė respondentų dalis (85,3 %) nurodo, kad šis požymis būdingesnis esant kalbos neišsivystymui. Tai patvirtina ir kitų tyrėjų atlikti moksliniai tyrimai (Tomas et al., 2015). Taigi gauti duomenys atskleidžia, kad kalbos neišsivystymui būdingas prasmiškai reikšmingų žodžių praleidimas sakinyje.

Itin didelė dalis respondentų (92,2 %) mano, kad, esant kalbos neišsivystymui, vaikai kalbėdami pritrūksta žodžių. Mažesnė dalis dalyvavusiųjų apklausoje (78,5 %) teigia, kad šis požymis būdingas

esant sulėtėjusiai kalbos raidai. Remiantis tyrimo duomenimis, galima daryti išvadą, kad minėtas požymis būdingesnis esant kalbos neišsivystymui.

Remiantis respondentų nuomone, teigtina, kad vaikai, turintys sulėtėjusią kalbos raidą, geriau supranta ir vykdo paprastas instrukcijas. Šiai nuomonei pritarė net 88,3 proc. respondentų. Minėtą teiginį patvirtina ir Domsch ir kt. (2012) atlikto tyrimo išvados – nurodoma, kad vaikai, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida, geba sekti ir vykdyti paprastas instrukcijas. Kitų tyrėjų teigimu (Muñoz et al., 2014; Sansavini et al., 2021), vaikai, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, sunkiau supranta ilgesnius sakinius.

Respondentų nuomone, vaikų daiktavardinė leksika labiau išplėtotą negu veiksmažodinė ar būdvardinė tiek esant sulėtėjusiai kalbos raidai (82,3 %), tiek kalbos neišsivystymui (88,3 %). Taigi, galima teigti, kad vaikų, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, daiktavardinė leksika išplėtotą geriau negu vaikų, kurių kalbos raida sulėtėjusi. Šie rezultatai iš dalies sutampa su kitų tyrėjų išvadomis. Bello ir kt. (2018) teigimu, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, daiktavardinė leksika yra tikslesnė negu veiksmažodinė.

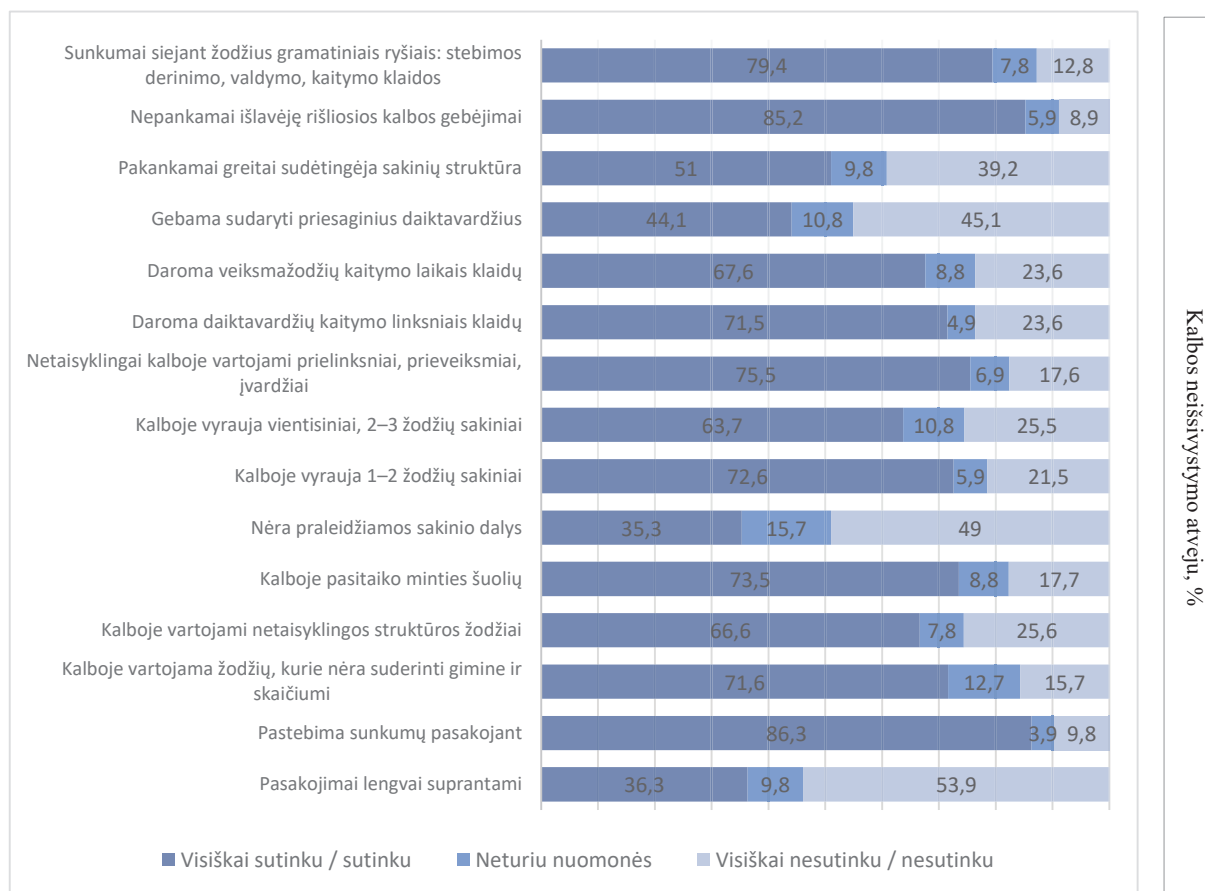
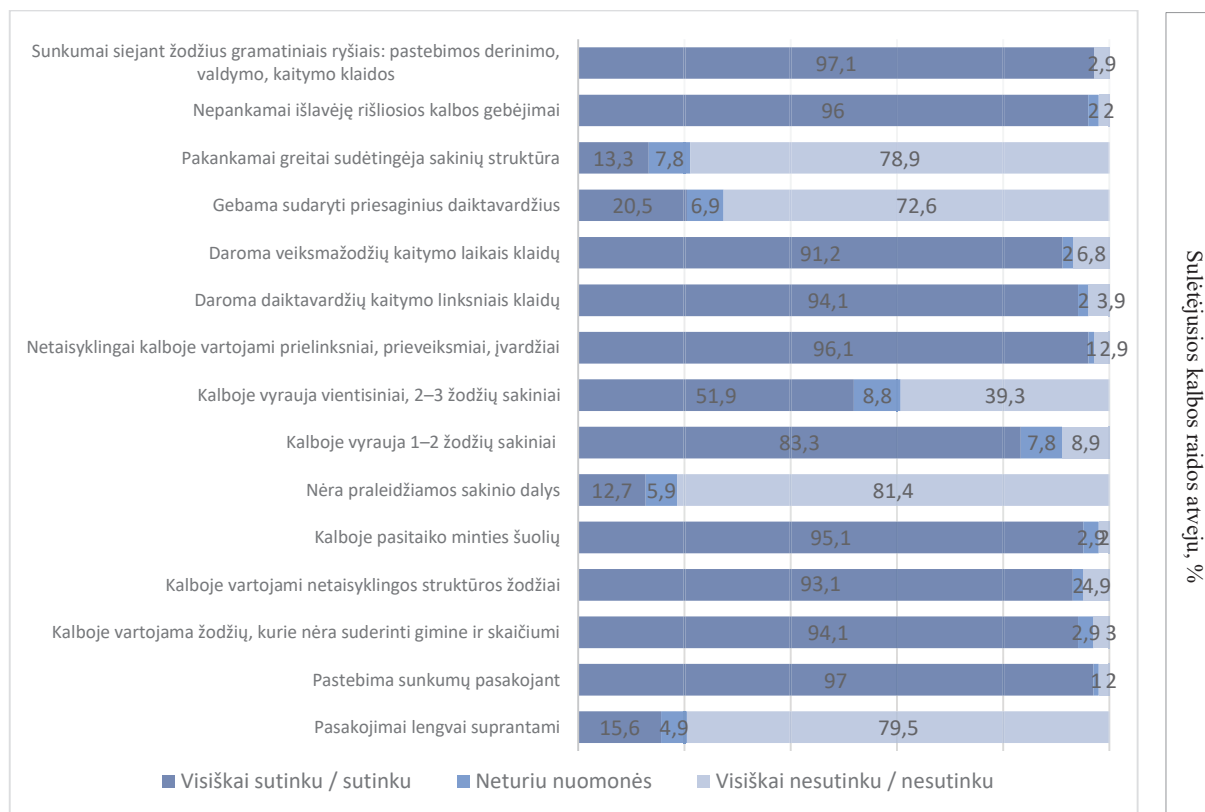
Logopedų nuomonė apie sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo morfologinius ir sintaksinius požymius

Remiantis respondentų nuomone, 4 pav. pateikiami sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi morfologiniai ir sintaksiniai požymiai, susiję su rišliosios kalbos ir kalbos gramatinio taisyklingumo gebėjimais. Analizuojant ir lyginant gautus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad didžioji dalis respondentų laikosi nuomonės, jog sunkumai sieti žodžius gramatiniais ryšiais (derinimo, valdymo, kaitymo klaidos) (97,1 %) ir nepakankamai išlavinti rišliosios kalbos gebėjimai (96,0 %) būdingi esant kalbos neišsivystymui. Tai, kad šie požymiai būdingi esant sulėtėjusiai kalbos raidai, nurodė kiek mažiau apklaustųjų: sunkumus sieti žodžius gramatiniais ryšiais (derinimo, valdymo, kaitymo klaidos) išskyrė 79,4 proc., o nepakankamai išlavintus rišliosios kalbos gebėjimus – 85,2 proc. respondentų. Galima teigti, kad minėti požymiai būdingesni esant kalbos neišsivystymui.

Daugiau negu pusė respondentų (51 %) pritaria teiginiui, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, sakinių struktūra sudėtingėja pakankamai greitai. Tai, kad šis požymis būdingas esant kalbos neišsivystymui, nemano net 78,9 proc. dalyvavusiųjų apklausoje. Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad pakankamai greitai tobulėjanti sakinių struktūra yra vienas iš skiriamųjų sulėtėjusios kalbos raidos požymių.

Beveik pusė respondentų (44,1 %) mano, kad vaikai, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida, geba sudaryti priesaginius daiktavardžius. Šiai nuomonei taip pat pritaria Ivoškuvienė ir Gružaitė (2000). Penktadalis apklaustųjų (20,5 %) laikosi nuomonės, kad minimas požymis būdingas esant kalbos neišsivystymui. Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad dalis vaikų, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, priesaginių daiktavardžių negeba sudaryti.

Itin didelė apklaustųjų dalis laikosi nuomonės, kad vaikai, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, dažniau klysta kaitydami veiksmažodžius laikais (91,2 %) ar daiktavardžius linksniais (94,1 %), taip pat netaisyklingai kalboje vartoja prielinksnius,rieveiksmius ar įvardžius (96,1 %). Gauti tyrimo duomenys atskleidžia, kad, esant kalbos neišsivystymui, gausu agramatizmų. Kiek mažiau respondentų mano, kad veiksmažodžių kaitymo laikais (67,6 %) ir daiktavardžių kaitymo linksniais (71,5 %) klaidos būdingos esant sulėtėjusiai kalbos raidai. Palyginus gautus rezultatus, galima teigti, kad kaitymo, derinimo ir valdymo klaidos būdingesnės esant kalbos neišsivystymui.

4 pav.*Sulėtėjusiai kalbos raidai ir kalbos neišsivystymui būdingi morfologiniai ir sintaksiniai požymiai, %*

Išanalizavus gautus duomenis, nustatyta, kad, esant sulėtėjusiai kalbos raidai, kalboje vyrauja vientisiniai 2–3 žodžių, o esant kalbos neišsivystymui, – 1–2 žodžių sakiniai. Gauti rezultatai patvirtina užsienio tyrėjų išvadas (Trauner & Nass, 2017; Simms, 2020).

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad, esant kalbos neišsivystymui, labiau negu sulėtėjusios kalbos raidos atvejais būdinga praleisti sakinio dalis. Kiek daugiau negu dešimtadalis apklaustųjų (12,7 %) mano, kad, esant kalbos neišsivystymui, sakinio dalių nepraleidžiama, net 35,3 proc. respondentų laikosi nuomonės, kad minimas požymis būdingas esant sulėtėjusiai kalbos raidai.

4 pav. pateikti duomenys rodo, kad itin didelė dalis respondentų (95,1 %) mano, jog, esant kalbos neišsivystymui, kalboje pasitaiko minties šuolių. Kiek mažiau apklaustųjų (93,1 %) nurodė, kad šiam sutrikimui būdingi netaisyklingos struktūros žodžiai. Respondentams vertinant sulėtėjusią kalbos raidą, išryškėjo priešinga tendencija: daugiau negu pusė (73,5 %) respondentų nurodė, kad kalboje pasitaiko minties šuolių, kiek mažiau respondentų (66,6 %) rinkosi teiginį, kad būdingi netaisyklingos struktūros žodžiai. Taigi, galima teigti, kad minties šuoliai ir netaisyklingos struktūros žodžių vartojimas būdingesni esant kalbos neišsivystymui.

Analizuojant gautus duomenis, nustatyta, kad dauguma respondentų (94,1 %) laikosi nuomonės, jog, esant kalbos neišsivystymui, pavartojama žodžių, nesuderintų gimine ar skaičiumi, pastebima pasakojimo sunkumų (97,0 %). Kiek mažiau apklaustųjų mano, kad šie požymiai būdingi esant sulėtėjusiai kalbos raidai: 71,6 proc. respondentų nurodė, kad kalboje vartojami gimine ar skaičiumi nesuderinti žodžiai, 86,3 proc. dalyvavusiųjų apklausoje rinkosi atsakymą, jog pastebima pasakojimo sunkumų. Daugelis respondentų (79,5 %) nepritaria, kad, esant kalbos neišsivystymui, vaikų pasakojimai lengvai suprantami. Remiantis gautais rezultatais, teigtina, kad lengviau galima suprasti vaikų, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida, pasakojimą. Panaši tendencija nustatyta ir kitų mokslininkų tyrimais.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir išvados

Remiantis mokslinių šaltinių analize, išskirtini šie pagrindiniai kalbos neišsivystymo ir sulėtėjusios kalbos raidos diferenciniai skirtumai:

- Vaikų, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida, vienas iš esminių ypatumų – jų kalba vystosi tais pačiais etapais, tačiau kiek lėčiau negu bendraamžių. Esant kalbos neišsivystymui, patiriami kalbiniai sunkumai yra ilgalaikiai, kalbos gebėjimai smarkiai skiriasi nuo bendraamžių.
- Pagrindinės sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos susijusios su skirtingais kalbos išraiškos ir kalbos suvokimo lygiais, sintaksės, morfologijos, leksikos (semantikos), fonetikos ir foneminio suvokimo lygmenimis.

Remiantis logopedų patirtimi, sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius skirtumus tikslinga aptarti *fonetiniu, foneminiu, leksiniu semantiniu, morfologiniu ir sintaksiniu* lygmenimis.

- *Fonetinis lygmuo.* Esant sulėtėjusiai kalbos raidai, nepastebima artikuliacinių trūkumų, izoliuoti garsai tariaimi taisyklingai, tariant žodžius išlaikoma žodžių skiemeninė struktūra. Esant kalbos neišsivystymui, būdingi ryškūs garsų tarimo trūkumai, garsai ar skiemenys keičiami, praleidžiami, klystama tariant daugiaskiemenius žodžius.
- *Foneminis lygmuo.* Vaikai, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida, rečiau negu vaikai, kurių kalba neišsivysčiusi, painioja panašiai skambančius garsus ir geba išskirti garsą garsų eilėje, skiemenyse ar žodžiuose. Vaikai, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, negeba nuosekliai pakartoti skiemenų eilių.

- *Leksinis semantinis lygmuo*. Sulėtėjusiai kalbos raidai būdingi šie požymiai: žodynas sparčiai plėtojamas, pildomas naujais žodžiais. Vaikai, turintys šį sutrikimą, supranta ir vykdo paprastas instrukcijas, geba įvardyti artimiausios aplinkos daiktus, jų ypatybes. Kalbos neišsivystymui būdingas lėtas žodyno plėtojimasis, sakinyje linkstama praleisti prasmiškai reikšmingus žodžius, vaikų kalboje pastebimas žodžių stygius.
- *Morfologinis ir sintaksinis lygmenys*. Vaikams, turintiems sulėtėjusią kalbos raidą, būdinga pakankamai greitai sudėtingėjanti sakinių struktūra. Šie vaikai geba sudaryti priesaginius daiktavardžius, kalba 2–3 žodžių sakiniiais, pasakojimai lengvai suprantami aplinkiniams. Esant kalbos neišsivystymui, pastebima sunkumų sieti žodžius gramatiniais ryšiais, pasireiškia nepakankamai išlavinti rišliosios kalbos gebėjimai, todėl vaikų, kuriems būdingas kalbos neišsivystymas, pasakojimus suprasti sunku. Šiems vaikams būdingi 1–2 žodžių sakiniai, minties šuoliai.

Literatūros sąrašas

- Bello, A., Onofrio, D., Remi, L., & Caselli, C. (2018). Prediction and persistence of late talking: a study of Italian toddlers at 29 and 34 months. *Research in Developmental Disabilities*, 75, 40–48.
- Chilosì, A. M., Pfanner, L., Pecini, C., Salvadorini, R., Casalini, C., Brizzolara, D., & Cipriani, P. (2019). Which linguistic measures distinguish transient from persistent language problems in Late Talkers from 2 to 4 years? A study on Italian speaking children. *Research in Developmental Disabilities*, 89, 59–68.
- Domsch, C., Richels, C., Saldana, M., Coleman, C., Wimberly, C., & Maxwell, L. (2012). Narrative skill and syntactic complexity in school-age children with and without late language emergence. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 47(2), 197–207.
- Eun, J. J., Lee, H. J., & Kim, J. K. (2014). Developmental profiles of preschool children with delayed language development. *Korean Journal of Pediatrics*, 57(8), 363. <https://doi.org/10.3345/kjp.2014.57.8.363>
- Fisher, E. L. (2017). A systematic review and meta-analysis of predictors of expressive-language outcomes among late talkers. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 60(10), 2935–2948. https://doi.org/10.1044/2017_jslhr-1-16-0310
- Gružaitė, V. ir Ivoškuvienė, R. (2000). Sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. *Specialusis ugdymas*, 3, 101–106.
- Hartnett, J. K. (2019). *Delayed speech or language development*. Nemours Children's Health. <https://www.kidshealth.org/en/parents/not-talk.html>
- Hawa, V. V., & Spanoudis, G. (2014). Toddlers with delayed expressive language: an overview of the characteristics, risk factors and language outcomes. *Research in Developmental Disabilities*, 35(2), 400–407. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.10.027>.
- Hsu, H. C., & Iyer, S. N. (2016). Early gesture, early vocabulary, and risk of language impairment in preschoolers. *Research in Developmental Disabilities*, 57, 201–210. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2016.06.012>.
- Ivoškuvienė, R. (2011). *Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų įveikimas remiantis logopedijos mokslo pasiekimais*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O. ir Stošiuvienė, K. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtotos kalbos ugdymas*. Šiauliai: Lucilijus.
- Kim, S. W., Kim, J. Y., Lee, S. Y., & Jeon, H. R. (2016). The comparison of MB CDI-K short form and K-ASQ as screening test for language development. *Annals of Rehabilitation Medicine*, 40(6), 1108. <https://doi.org/10.5535%2Farm.2016.40.6.1108>.
- Lüke, C., Ritterfeld, U., Grimminger, A., Rohlfing, K. J., & Liszkowski, U. (2020). Integrated communication system: gesture and language acquisition in typically developing children and children with LD and DLD. *Frontiers in Psychology*, 11, 118. <https://doi.org/10.3389%2Fpsyg.2020.00118>.
- Marini, A., Ruffino, M., Sali, M. E., & Molteni, M. (2017). The role of phonological working memory and environmental factors in lexical development in Italian-speaking late talkers: a one-year follow-up study. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 60(12), 3462–3473. https://doi.org/10.1044/2017_jslhr-1-15-0415.

- McLaughlin, M. R. (2011). Speech and language delay in children. *American Family Physician*, 83(10), 1183–1188.
- Morgan, L., Delehanty, A., Dillon, J. C., Schatschneider, C., & Wetherby, A. M. (2020). Measures of early social communication and vocabulary production to predict language outcomes at two and three years in late-talking toddlers. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 366–378. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.12.005>.
- Muñoz, J., Carballo, G., Fresneda, M. D., & Mendoza, E. (2014). Grammatical comprehension in Spanish-speaking children with specific language impairment (SLI). *Spanish Journal of Psychology*, 17, 1–12. <https://doi.org/10.1017/sjp.2014.47>.
- Nayeb, L., Lagerberg, D., Westerlund, M., Sarkadi, A., Lucas, S., & Eriksson, M. (2019). Modifying a language screening tool for three-year-old children identified severe language disorders six months earlier. *Acta Paediatrica*, 108(9), 1642–1648. <https://doi.org/10.1111/apa.14790>.
- Oberklaid, F., Baird, G., Blair, M., Melhuish, E., & Hall, D. (2013). Children's health and development: approaches to early identification and intervention. *Archives of Disease in Childhood*, 98(12), 1008–1011. <http://doi.org/10.1136/archdischild-2013-304091>.
- Pham, G., & Ebert, K. D. (2020). Diagnostic accuracy of sentence repetition and nonword repetition for developmental language disorder in Vietnamese. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 63(5), 1521–1536. https://doi.org/10.1044%2F2020_JSLHR-19-00366.
- Quam, C., Cardinal, H., Gallegos, C., & Bodner, T. (2021). Sound discrimination and explicit mapping of sounds to meanings in preschoolers with and without developmental language disorder. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 23(1), 26–37. <https://doi.org/10.1080/17549507.2020.1750701>.
- Rescorla, L. (2011). Late talkers: do good predictors of outcome exist? *Developmental Disabilities Research Reviews*, 17(2), 141–150. <https://doi.org/10.1002/ddrr.1108>.
- Roth, F. P., & Worthington, C. K. (2016). *Treatment Resource Manual for Speech-Language Pathology* (5th ed.). Clifton Park: Cengage Learning.
- Sansavini, A., Favilla, M. E., Guasti, M. T., Marini, A., Millepiedi, S., Di Martino, M. V., & Lorusso, M. L. (2021). Developmental language disorder: early predictors, age for the diagnosis, and diagnostic tools. A scoping review. *Brain Sciences*, 11(5), 654.
- Shahm Mahmood, T. M., Jalaie, S., Soleymani, Z., Haresabadi, F. & Nemati, P. (2016). A systematic review on diagnostic procedures for specific language impairment: the sensitivity and specificity issues. *Journal of Research in Medical Sciences*, 21, 1–16. <https://doi.org/10.4103/1735-1995.189648>.
- Simms, M. D. (2020). Language development and communication disorders. In: R. M. Kliegman, J. S. Geme (eds.). *Nelson Textbook of Pediatrics* (p. 273–283). Amsterdam: Elsevier.
- Siu, A. L. (2015). Screening for speech and language delay and disorders in children aged 5 years or younger: US Preventive Services Task Force recommendation statement. *Pediatrics*, 136(2), 474–481. <https://doi.org/10.1542/peds.2015-1711>.
- Suttora, C., Guarini, A., Zuccarini, M., Aceti, A., Corvaglia, L., & Sansavini, A. (2020). Speech and language skills of low-risk preterm and full-term late talkers: the role of child factors and parent input. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 7684. <https://doi.org/10.3390/ijerph17207684>.
- Taha, J., Stojanovik, V., & Pagnamenta, E. (2021). Nonword repetition performance of arabic-speaking children with and without developmental language disorder: a study on diagnostic accuracy. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 64(7), 2750–2765. https://doi.org/10.1044/2021_jslhr-20-00556.
- Tomas, E., Demuth, K., Smith-Lock, K. M., & Petocz, P. (2015). Phonological and morphophonological effects on grammatical development in children with specific language impairment. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 50(4), 516–528. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12152>.
- Uilenburg, N., Wiefferink, K., Verkerk, P., van Denderen, M., van Schie, C., & Oudesluys-Murphy, A. M. (2018). Accuracy of a screening tool for early identification of language impairment. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 61(1), 104–113.
- Vargas, D. Z., Mezzomo, C. L., & de Freitas, C. R. (2015). Language delay and phonological disorders: a continuum or two distinct diseases? *Revista CEFAC*, 17(3), 751–757.

Vehkavuori, S. M., & Stolt, S. (2018). Screening language skills at 2;0. *Infant Behaviour and Development*, 50, 174–179. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2018.01.001>.

Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vaga: Vilnius.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos

Dr. Rita Kantanavičiūtė-Petružė

Edukologijos institutas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, Šiauliai, Lietuva

El. paštas rita.kantanaviciute-petruze@sa.vu.lt

Auksė Ladukienė

Edukologijos institutas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, Šiauliai, Lietuva

Šiaulių lopšelis-darželis „Bitė“, Šiauliai, Lietuva

Santrauka

Straipsnyje atskleidžiami teoriniai sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferenciniai aspektai, analizuojamos logopedų nuomonės diferencijuojant sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo sutrikimus, identifikuojant šių sutrikimų pagrindines diferencines charakteristikas ir diferencinius požymius. Tyrimui atlikti pasirinkta *kiekybinio tyrimo* metodologinė prieiga, taikytas kiekybinis tyrimo duomenų rinkimo metodas – *apklausa raštu*. Tyrime dalyvavo šalies logopedai, turintys praktinės patirties teikiant pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. Tyrimas atskleidė pagrindinius sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius ir jų charakteristikas. Probleminiai klausimai: *Kokiais požymiais remdamiesi praktinę veiklą įgyvendinantys logopedai diferencijuoja vaikų kalbos gebėjimus sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo atvejais? Kokios yra sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos?*

Tyrimo tikslas – atskleisti logopedų nuomonę apie ikimokyklinio amžiaus vaikų sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius požymius ir jų charakteristikas. *Tyrimo metodai*: mokslinės literatūros analizė, apklausa raštu, kiekybinė duomenų analizė. Kiekybiniame tyrime dalyvavo 102 Lietuvos logopedai, turintys patirties dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais, kuriems būdinga sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė pagrindinius kalbos neišsivystymo ir sulėtėjusios kalbos raidos diferencinius skirtumus. Vienas iš esminių skirtumų – esant sulėtėjusiai kalbos raidai, vaikų kalba vystosi tais pačiais etapais, tačiau kiek lėčiau negu bendraamžių, o esant kalbos neišsivystymui, kalbos gebėjimai itin skiriasi nuo bendraamžių. Pagrindinės sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos susijusios su skirtingais kalbos išraiškos ir kalbos suvokimo lygiais, fonetikos, fonologijos, leksikos (semantikos), sintaksės ir morfologijos lygmenimis.

Logopedų nuomone, sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinius skirtumus tikslinga aptarti atsižvelgiant į fonetinį, foneminį, leksinį semantinį, morfologinį ir sintaksinį lygmenis. *Sulėtėjusiai kalbos raidai būdinga*: izoliuotų garsų taisyklingas tarimas, žodžių skiemeninės struktūros išlaikymas, spartus žodyno plėtojimas, pakankamai greitai sudėtingėjanti sakinių struktūra, gebėjimas sudaryti priesaginius daiktavardžius. *Kalbos neišsivystymui būdinga*: ryškūs garsų tarimo trūkumai, negebėjimas nuosekliai pakartoti skiemenų eilių, lėtas žodyno plėtojimas, derinimo, valdymo, kaitymo klaidos, kalbėjimo papildymas gestais ir mimika.

Pagrindiniai žodžiai: *sulėtėjusi kalbos raida, kalbos neišsivystymas, sulėtėjusios kalbos raidos ir kalbos neišsivystymo diferencinės charakteristikos.*

Differential Characteristics of the Delayed and Underdeveloped Speech and Language Development in Pre-school Children

Rita Kantanavičiūtė-Petružė

Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education, Šiauliai
E-mail rita.kantanaviciute-petruze@sa.vu.lt

Auksė Ladukienė

Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education, Master's student;
speech and language therapist at Šiauliai nursery-kindergarten "Bitė"

Abstract. The article reveals the theoretical differential aspects of delayed and underdeveloped speech and language development, analyses opinions and experiences of speech and language therapists by differentiating the disorders of delayed and underdeveloped speech and language development, identifying main differential characteristics of these disorders. The methodological approach of *quantitative research* and a *written survey* as a quantitative method for the research data collection were chosen for the research. Speech and language therapists of Lithuania who had practical experience in providing assistance to preschool children with delayed and underdeveloped speech and language development participated in the study. The study revealed main differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development. The main differential differences of delayed and underdeveloped speech and language development are observed at the *phonetic, phonological, lexical and semantic, morphological and syntactic* levels.

Keywords: *delayed speech and language development, speech and language underdevelopment, differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development.*

Introduction

In pre-school age, differentiation of specific disorders is a complex process (Vehkavuori, Stolt, 2018). Nayeb, Lagerberg, Westerlund, Sarkadi, Lucas, Eriksson (2019), Ivoškuvienė, Mamonienė, Pečiulienė, Stošiuvienė (2014) put it that education of children with delayed or underdeveloped speech and language development at pre-school age is highly significant for child's wellbeing, further formation of one's personality.

According to foreign authors, accurate identification and differentiation of these disorders is very important for children because it can improve the developmental potential of speech and language development in children, provide the best opportunities for improvement and can lead to better results at a later age (Kim, Kim, Lee, Jeon, 2016; Nayeb et al., 2019; Oberklaid, Baird et al., 2013; Uilenburg, Wiefferink, Verkerk et al., 2018).

Received: 31/10/2023. **Accepted:** 10/09/2024

Copyright © Rita Kantanavičiūtė-Petružė, Auksė Ladukienė, 2024. Published by Vilnius University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Relevance and problem of the topic. Results of research works by foreign authors (Lüke, Ritterfeld, Grimmer, Rohlfing, Liszkowski, 2020; Suttora, Guarini, Zuccarini, Aceti, Corvaglia, Sansavini, 2020; Chilosi, Pfanner, Pecini, Salvadorini, Casalini, Brizzolara, Cipriani, 2019; Shah-mahmood, Jalaie, Soleymani, Haresabadi, Nemati, 2016; Eun, Lee, Kim, 2014; Hawa, Spanoudis, 2014) demonstrate that differentiation of delayed and underdeveloped speech and language development raises most of the challenges for speech and language therapists educating pre-school age children. Scientific studies have proven that the external structure of some speech and language disorders is extremely similar or even identical (Ivoškuvienė, 2011); therefore, it is sometimes difficult for speech and language therapists to identify speech and language disorders such as delayed speech and language development and underdevelopment of speech and language. As Gružaitė, Ivoškuvienė (2000) emphasise, “externally identical speech and language disorders have a different mechanism and structure of linguistic impairment”; therefore, it is important to precisely identify the differential characteristics of these disorders. Siu (2015) puts it that it is difficult to differentiate some of the disorders, especially delayed speech and language disorder from mild underdevelopment of speech and language. Due to the overlapping features, the differential diagnosis for either children with delayed speech and language delay or children with other speech and language impairment or disorders poses significant challenges for both researchers and professionals (Shah-mahmood, Jalaie et al. 2016).

In Lithuania, the differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development have not been extensively analysed at the scientific level. The relevance of the researched problem is illustrated by the fact that until now there is a lack of scientific research analysing the differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development both at the national and international level.

The problem question. *According to what criteria do speech and language therapists working practically differentiate children's speech and language abilities in cases of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language?*

The research aim is to reveal the opinion and experience of speech and language therapists on the main differential characteristics of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language in preschool in pre-school age children.

Research objectives:

1. To reveal the main differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development at the theoretical level.
2. Based on the experience of speech and language therapists, to reveal the main differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development at the *phonetic, phonological, lexical and semantic, morphological and syntactic* levels.

Research Methodology and Methods

The methodological approach of *quantitative research* and a *written survey* as the quantitative research data collection method were chosen for the research. First of all, scientific literature was investigated, which substantiated the design of the research instrument, a questionnaire. The questionnaire of 11 questions (10 closed type and 1 semi-closed type) was formulated, consisting of 3 blocks of questions: demographic data, opinion of speech and language therapists on the differential characteristic of delayed and underdeveloped speech and language development, factors determining challenges experienced by speech and language therapists.

The results of the quantitative research were processed, described, summarised, systematised, graphically represented and calculated by percentage using Microsoft Excel 2010 and Microsoft Word 2010 programs. The results obtained during the study were illustrated with figures. The quantitative data analysis was carried out.

Research sample and respondents. The research sample was formed while applying the method of purposive sampling. The main criterion for selecting the respondents of the conducted research was speech and language therapists having experience of working with pre-school age children with delayed and underdeveloped speech and language development. 102 speech and language therapists having experience of working with pre-school age children with delayed and underdeveloped speech and language development took part in the survey.

Organisation of the research. The questionnaire was presented electronically on the web site at www.apklausa.lt. The organised survey extended across Lithuania. Speech and language therapists with experience in working with pre-school children with delayed and underdeveloped speech and language development were invited to participate in the survey. The survey was conducted between 21 March 2022 and 25 April. 102 questionnaires were received. The obtained research data was analysed and grouped. Based on the received data, research results, conclusions were drawn.

Research ethics. During the research, the main ethical principles were observed: principles of free will, anonymity, privacy and confidentiality of the obtained information. The respondents were informed in writing about the purpose of the survey and anonymity assurance.

Theoretical Aspects of Differentiation of Delayed and Underdeveloped Speech and Language Development

The scientific literature points to the fundamental difference between these disorders which is that children with delayed development of speech and language develop their language in a normal sequence, but more slowly compared to regular development characteristic to that age group, whereas speech and language of children with underdeveloped speech and language is qualitatively different from normal speech and language development (Fisher, 2017; Hawa, Spanoudis, 2014; Roth, Worthington, 2016).

In the national context, it is noticeable that Lithuanian authors distinguish certain differences between the mentioned disorders. In the study carried out by the Lithuanian authors, the main distinguishing feature of the disorders was defined: “the time during which the child’s speech and language is developed and which corresponds to one’s biological age”, and other differences between these disorders, according to the authors, are noticeable in the process of providing speech and language therapy (Gružaitė, Ivoškuvienė, 2000, p. 101). The authors of the study indicated that in the process of providing speech and language therapy in the education of children with these disorders, a different level of grammatical correctness, coherent language skills, phonemic awareness was observed, as well as clear differences in the pronunciation of sounds and productive and receptive vocabulary were identified (see Table 1).

It can be noted that Lithuanian authors indicate phonetic, phonological, lexical, semantic, morphological and syntactic differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language. In a case of the delayed speech and language development, the vocabulary develops rapidly, not only nouns, but also adjectives are used in the language, narrations are easy to understand; whereas in a case of speech and language underdevelopment, the vocabulary becomes accurate very slowly, the adjective lexicon is not sufficiently developed, it is difficult to understand the language of these children.

Table 1

In scientific literature at the national scale, the differential features of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are distinguished.

Differential criteria	Delayed speech and language development	Underdeveloped speech and language
Phonetic differential characteristics	Children imitate the movements of the articulatory speech apparatus, willingly repeat the spoken words. Usually, isolated sounds are pronounced correctly. Sometimes, mistakes are made when pronouncing sounds in consonant clusters.	Children do not need to repeat or imitate the movements of the speech apparatus. Imprecise movements of the organs of the articulatory apparatus are observed. All children have defects in the pronunciation of sounds (usually the sounds [s], [k], [g], [l], [r] are pronounced incorrectly). There are a lot of pronunciation errors in consonant clusters at the beginning and in the middle of words. Often, they distort the syllabic structure of words.
Phonological differential characteristics	Are able to distinguish a sound in a sequence of sounds, in syllables. It is a little more difficult to identify the sound in words. There are some mistakes in distinguishing similarly sounding words. Confusion errors occur between acoustically similar sounds. Are able to consistently repeat sequences of syllables.	Unable to distinguish a sound in syllables, words. Make less mistakes in distinguishing a sound in a sequence of sounds. Are unable to determine if the given sound is in the word. Children are unable to maintain consistency when pronouncing syllable sequences.
Lexical/ semantic differential characteristics	The active dictionary is quickly becoming more accurate and filled with words. Are able to name objects, their characteristics, actions. The simplest, repetitive adjectives, for example, big, small are often used in the language. Are unable to name less frequently used verbs.	The active dictionary is very slowly becoming more accurate. They make mistakes more often when naming things, their characteristics, actions. The adjectival lexicon is not particularly developed. Children significantly more often do not name less frequently used verbs.
Morphological/ syntactic differential characteristics	Are able to form suffixed nouns (diminutive words). It is rare to make a mistake when making sentences from the given words. The language is dominated by simple sentences consisting of 2–3 words. The narrations are easy to understand, parts of the sentence are not missed.	Clear inaccuracies in the grammatical regularity of the language are observed. Are often unable to form suffixes, diminutive nouns. Often make mistakes when making sentences from the given words. One-word sentences, incorrect grammar prevail in the language. When speaking, children miss some parts of the sentence; jumps of thought occur in the speech. It is difficult to understand the narrated text. These children often communicate using imitative words, sound combinations and irregularly structured words. Expressive speech is supplemented by facial expressions or gestures.

Analysing foreign scientific literature, it can be observed that scientists also indicate characteristics of speech and language underdevelopment and delayed speech and language development, which would allow these disorders to be differentiated. Chilosi, Pfanner et al. (2019) indicated that children with delayed speech and language development can be identified on the basis of the following features: when the child's speech and language comprehension is age-appropriate and language-specific lexical and morphological disorders "disappear" over time. According to these authors

(2019), the speech of children with underdeveloped speech and language is characterised by more significant errors manifested in the perception of the structure of sentences (syntax), insufficiently developed vocabulary and deficiencies in grammatically linking words, which do not completely disappear over time. After the analysing of the literature by foreign authors, similar differential features of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language were observed (see Table 2).

Table 2

In foreign scientific literature, the differential characteristics of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are distinguished.

Differential criteria	Delayed speech and language development	Underdeveloped speech and language
Differential characteristics of expressive speech and language	Morgan et al. (2020) and Vargas, Mezzomo, de Freitas (2015) indicate that delayed use of the first words in speech may indicate a delay in the development of expressive language. According to Hsu, Iyer (2016) and Vehkavuori, Stolt (2018), the later use of first words is identified as the most prominent warning signal for recognising delayed speech and language development. Children who started to pronounce speech sounds, words a little later, whose speech and language development is sequential, are more likely to catch up with the normal level of development, which is why it is associated with delayed speech and language development (Morgan et al., 2020; Rescorla, 2011). Children imitate speech or actions, but do not spontaneously create words or phrases, repeat some sounds or words (Hartnett, 2019). In speech, they use personal names found in the close environment more often, are able to point and name body parts (Domsch, Richels, Saldana et al., (2012).	It is difficult to accurately repeat multi-word phrases or words that do not make sense (Taha, Stojanovik, Pagnamenta, 2021; Pham, Ebert, 2020). If a five-year-old child is speaking in three- or four-word phrases, it is difficult to understand the child's speech (Simms, 2020). In speech, they rarely use words that describe objects, less often accurately name more complex action words (Suttora, Guarini, Zuccarini, Aceti, Corvaglia, Sansavini, 2020).
Differential characteristics of impressive language and speech	Bello, Onofrio, Remi, Caselli (2018) indicate that children with delayed speech and language development have higher impressive speech and language skills than expressive speech and language skills. Are able to follow and perform simple instructions (Domsch, Richels, Saldana, et al., (2012).	A five-year-old child does not follow instructions comprising 3–4 steps (Simms, 2020). One has more difficulty in understanding longer sentences (Muñoz, Carballo, Fresneda, Mendoza, 2014; Sansavini, Favilla, Guasti, Marini, Millepiedi, Di Martino, et al., 2021).
Phonetic and phonological differential characteristics	Delayed speech and language development is a speech and language delay with the absence of articulatory disorders (McLaughlin, 2011). They make fewer mistakes when differentiating similar-sounding sounds, distinguish and recognise speech sounds better (Quam, Cardinal, Gallegos, Bodner, 2021). The results of the conducted study show that the auditory and phonemic awareness of these children is better formed (Quam, Cardinal et al., 2021).	A study by Marini, Ruffino, Sali, Molteni (2017) found that these children were more likely to omit certain speech sounds.

Differential criteria	Delayed speech and language development	Underdeveloped speech and language
Lexical/ semantic differential characteristics	The vocabulary of these children develops rapidly (Chilosi et al., 2019). The noun lexicon is more accurate than the verb lexicon (a child can name the closest environmental objects and commonly used verbs) (Bello et al., 2018). Suttora et al. (2020) found out that children with delayed speech and language development use more adjectives and verbs in their speech and are able to name more environmental objects.	Vocabulary is not accurate enough, lexical skills are lower (Marini, Ruffino, Sali, Molteni, 2017). When speaking, they omit significant words in a sentence (Tomas, Demuth, Smith-Lock, Petocz, 2015).
Morphological/ syntactic differential characteristics	The structure of sentences becomes more complex quickly enough and the abilities of grammatical correctness of speech and language improve (Chilosi, Pfanner et al., 2019). One study found that one of the features of the delayed speech and language development could be neglect of verb endings, not using plurals in speech and language (Morgan, Delehanty, et al., 2020). Delayed speech and language development can occur when a four-year-old child speaks in two- to three-word complete sentences that do not contain objects, pronouns, when a three-year-old child does not independently initiate a conversation or answer simple questions (Trauner, Nass 2017; Simms, 2020).	One of the main differential features that can be observed in the process of providing speech and language therapy is when four-year-old children still do not grammatically link words, make errors of grammatical agreement, control and inflection (Chilosi et al., 2019). They do not grammatically link words, make more syntactical errors when speaking (Muñoz, Carballo, Fresneda, Mendoza, 2014; Sansavini, Favilla, Guasti, Marini, Millepiedi, Di Martino et al., 2021). They often omit key words in a sentence, irregularly combine words with each other (Chilosi et al., 2019). In speech and language, they use words that are not linked, agreed in gender or number, so it is difficult for others to understand children's speech and language (Tomas et al., 2015). These foreign authors (2015) point out that such errors occur when not only syntactic and semantic abilities, but also phonological abilities are not developed enough.

From the data presented in Tables 1 and 2, it can be observed that Lithuanian and foreign authors distinguish similar differential characteristics of these disorders. Both Lithuanian and foreign authors indicate *phonetic, phonological, lexical, morphological, syntactic, semantic* differential features of these disorders. In the literature by foreign authors, the differential characteristics between expressive and impulsive speech and language are more widely described and distinguished.

Research Sample and Demographic Data of the Respondents

The main demographic characteristics of the speech and language therapists who participated in the study, such as age; pedagogical work experience; qualification; the type of institution where one works, are presented.

Respondents of various ages participated in the questionnaire-based survey. The average age of the majority of the respondents was between 46 and 50 years (19.6%), the age of slightly fewer respondents in the study was 36-40 years (16.7%). More than one tenth of the surveyed were 41-45 (13.7 %), 31-35 (12.7%), 21-25 (11.8 %), 51-55 (10.8%) years old. The least number of respondents aged 61-65 (2%) participated in the survey.

The respondents having varying *pedagogical work experience* participated in the study: from 1 year to 20 years and more. Respondents with up to 5 years of work experience dominate the sample (31.4%). More than a quarter (26.5%) of the respondents have 21 and more years of teaching experience. The smallest part of the respondents (6.9%) had 16–20 years of work experience.

Speech and language therapists having the *speech and language therapy qualification* predominate (46.1%). More than a quarter (28.4%) of those interviewed are senior speech and language therapists. A slightly smaller number (23.5%) of the respondents who participated in the study are speech and language therapists having the methodologist qualification. Speech and language therapists having the qualification category of an expert made up 2% of all respondents who participated in the study.

Most (59.8%) of the respondents work in a *nursery-kindergarten*. More than a tenth of the interviewees who took part in the study work in kindergarten-schools. A very small proportion (3.9% each) of those interviewed work privately or in an early rehabilitation service. 2% of the respondents work in psychological pedagogical or educational support services.

Research Results

The aim of the study was to reveal the differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development, based on the opinion and experience of speech and language therapists. The obtained results are illustrated in Figures 1–4 which analyse the opinion and experiences of speech and language therapists on the characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development: *phonetic, phonological, lexical and semantic, morphological and syntactic and other features of speech and language disorders*.

The Opinion of Speech and Language Therapists on the Phonetic Features of Delayed and Underdeveloped Speech and Language Development

According to the respondents, Fig. 1 shows the phonetic features of delayed and underdeveloped speech and language development. Analysing and comparing the obtained research results, it was observed that the majority of respondents agree that the delayed speech and language development is characterised by errors in pronouncing polysyllabic words (88.2%), but a larger part of the respondents (95%) say that such errors are characteristic to speech and language underdevelopment, so it is possible to state that errors in pronouncing polysyllabic words are more typical in cases of speech underdevelopment.

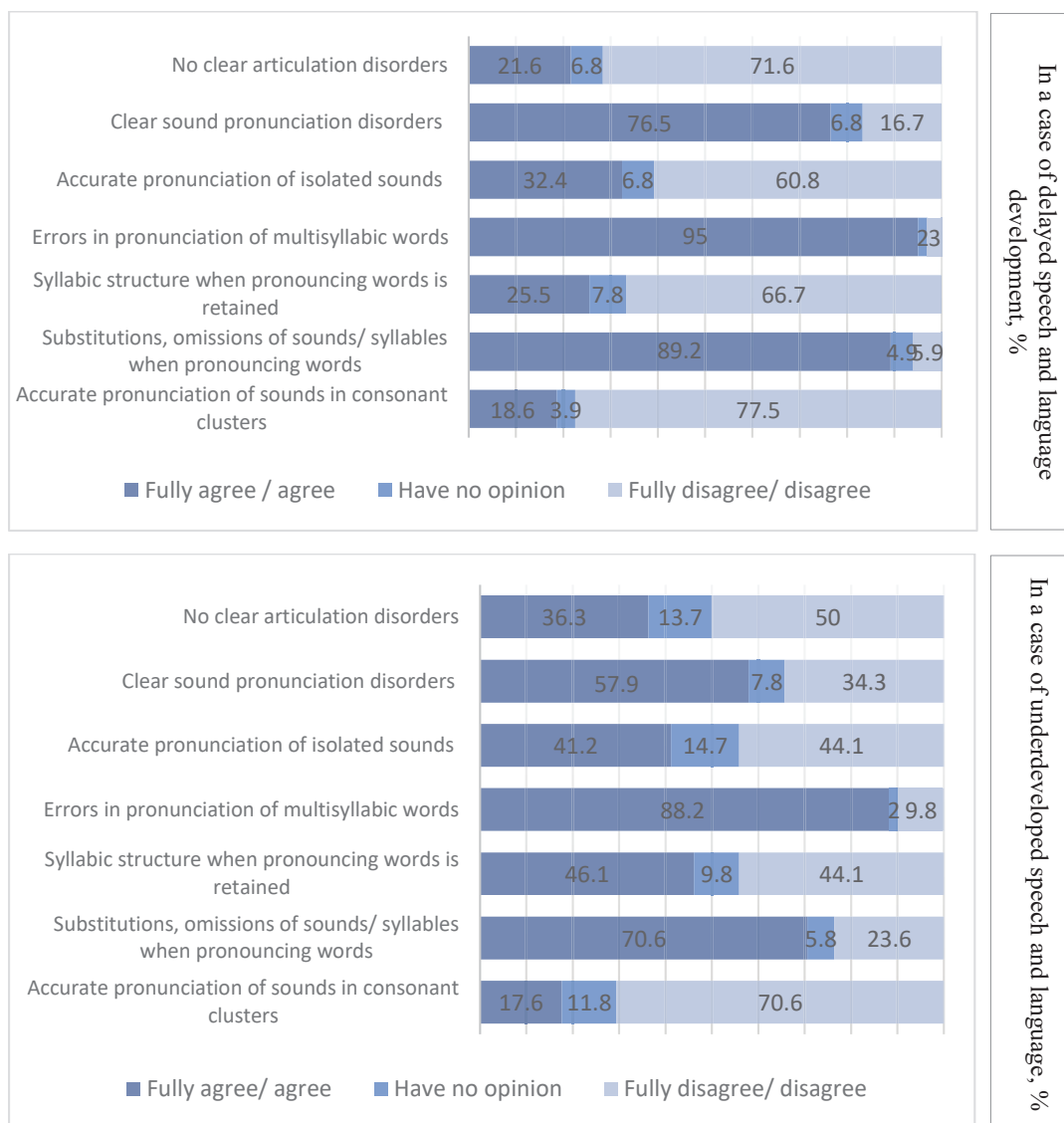
A considerable part of the respondents (70.6%) agree that the delayed speech and language development is characterised by substitution and omissions of sounds or syllables, but even 89.2% of the respondents agree that substitution and omissions of sounds or syllables are characteristic to the underdevelopment of speech and language. Thus, substitutions and omissions of sounds or syllables, according to the respondents, are more characteristic to the underdevelopment of speech and language.

A little more than a third of the respondents (36.3%) agree that there are no clear articulatory disorders in a case of the delayed speech and language development. However, more than half of the respondents agree that the delayed speech and language development is characterised by clear disorders in the pronunciation of sounds (57.9%). These research results contradict the opinion of foreign authors. Foreign authors claim that the delayed speech and language development is speech delay when there are no articulatory disorders (McLaughlin, 2011). A little more than a fifth of the respondents (21.6%) agree that there are no clear articulatory disorders in a case of speech and language underdevelopment. Despite this, a very large number of respondents (76.5%) agree that dis-

orders in pronunciation of sounds are observed in a case of speech and language underdevelopment. This is also confirmed by earlier research works which indicate that in a case of speech and language underdevelopment, children have disorders in the pronunciation of sounds, that these children more often do not pronounce certain sounds of speech (Ivoškuvienė, Gružaitė, 2000; Marini, Ruffino, Sali, Molteni, 2017). Based on the obtained results, it can be stated that in a case of delayed speech and language development, there are no clear articulatory disorders, and in a case of underdeveloped speech and language, clear disorders in the pronunciation of sounds are observed.

Fig. 1

Phonetic features which are characteristic to the delayed speech and language development, %

According to the research data, a considerable number of the respondents agree that in a case of delayed speech and language development, children pronounce isolated sounds correctly (41.2%), and, when pronouncing words, they maintain the syllabic structure of words (46.1%). More than a quarter (25.5%) of the respondents agree that in a case of speech and language underdevelopment, children maintain the syllabic structure of words while pronouncing words, whereas as many as 66.7% of the respondents disagree with this statement.

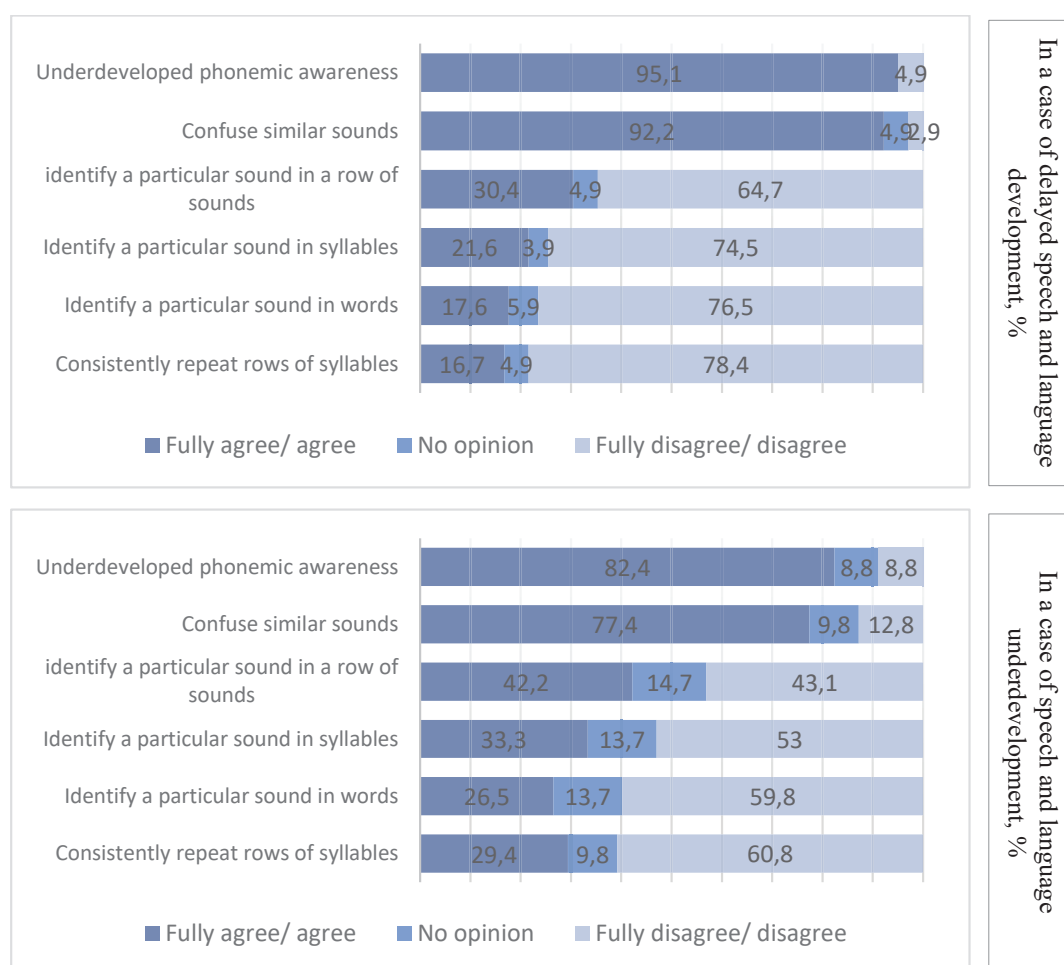
The Opinion of Speech and Language Therapists on the Phonological Features of Delayed and Underdeveloped Speech and Language Development

Fig. 2 presents the phonological features of delayed and underdeveloped speech and language development as stated by the respondents. Analysing and comparing the obtained research results, it was observed that the majority of the respondents agree that underdeveloped phonemic awareness is characteristic to both delayed speech and language development (82.4%) and underdeveloped speech and language (95.1%). It can be declared that in a case of delayed speech and language development, the phonemic awareness is better developed.

The obtained research data reveals that confusion of similar-sounding sounds is more characteristic to speech and language underdevelopment. An extremely large part (92.2%) of the respondents agree that speech and language underdevelopment is characterised by confusion of similar-sounding sounds, and 77.4% of respondents agree that this feature is characteristic to delayed speech and language development. These research results partially agree with research which indicates that children with delayed speech and language development are less likely to make mistakes when differentiating similar-sounding sounds (Quam, Cardinal, Gallegos, Bodner, 2021).

Fig. 2

Phonological features which are characteristic to the delayed and underdeveloped speech and language development, %

Analysing the research results, it was observed that almost half of the respondents agree that in a case of delayed speech and language development, children are able to identify sounds in a row of sounds (42.2%), more than a third of the respondents agree that these children are able to identify sounds in syllables (33.3%) and more than a quarter of the respondents stated that they are able to identify a particular sound in words (26.5%). Similar trends are reflected in other studies. Ivoškuvienė, Gružaitė (2000) states that children with delayed speech and language development are able to identify sounds in a row of sounds, in syllables and it is a little more difficult to identify a particular sound in words. This is confirmed by the obtained research data. A third of the respondents (30.4%) agree that in a case of underdevelopment of speech and language, children are able to identify a sound in a row of sounds. According to Ivoškuvienė and Gružaitė (2000), children with speech and language underdevelopment make fewer errors when identifying a particular sound in a row of sounds than in syllables or words. A small number of the respondents agree that children with speech and language underdevelopment are able to identify sounds in syllables (21.6%), words (17.6%). To sum up, in a case of underdeveloped speech and language, children are much more often unable to identify a particular sound in syllables or words than in a case of delayed speech and language development.

Almost a third of the respondents, 29.4%, agree that children with delayed speech and language development are able to consistently repeat rows of syllables. These results are contrary to the conducted studies which demonstrate that these children are able to consistently repeat rows of syllables (Ivoškuvienė, Gružaitė, 2000). A very small part of the respondents (16.7%) stated that, in case underdeveloped speech and language, children were able to consistently repeat rows of syllables. As stated by Ivoškuvienė and Gružaitė (2000), children with underdeveloped speech and language are unable to maintain consistency when pronouncing rows of syllables. Therefore, it can be said that the ability to consistently repeat rows of syllables is more characteristic to the delayed speech and language development than the underdeveloped speech and language.

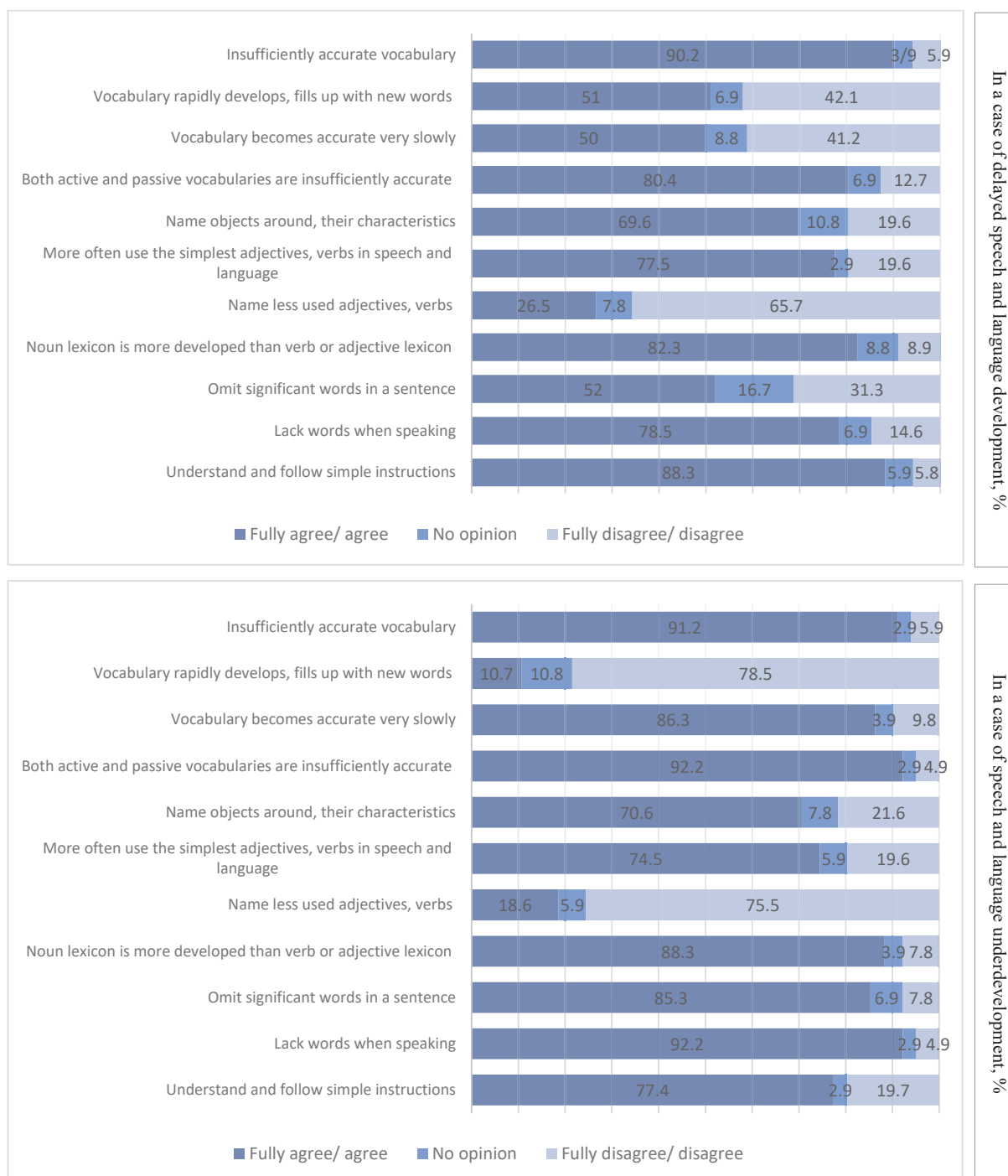
The Opinion of Speech and Language Therapists on the Lexical and Semantic Characteristics of Delayed Speech and Language Development and Underdeveloped Speech and Language

Based on the respondents' opinions, Fig. 3 illustrates the *lexical and semantic characteristics* associated with active and passive vocabulary for delayed speech and language development and underdeveloped speech and language. After analysing and comparing the results of the study, it was observed that the majority of the respondents agree that an insufficiently accurate dictionary is characteristic to both delayed speech and language development (90.2%) and underdeveloped speech and language (91.2%). More than half of the respondents (51%) agree that the vocabulary is developing rapidly, filling up with new words in a case of the delayed speech and language development. As many as 78.5% of the respondents do not agree that this feature is characteristic to speech and language underdevelopment. The results of this study support the opinions of Lithuanian and foreign authors. Chilosi et al. (2019) and Ivoškuvienė, Gružaitė (2000) claim that it is precisely in a case of the delayed speech and language development that the vocabulary develops rapidly. Most of the respondents (86.3%) stated that, in a case of speech and language underdevelopment, the dictionary was becoming accurate very slowly. This is confirmed by other scientific studies (Ivoškuvienė, Gružaitė, 2000).

Most of the respondents (92.2%) stated that in a case of speech and language underdevelopment, both passive and active vocabularies are not accurate enough. Slightly fewer respondents (80.4%) agree that this feature is characteristic to the delayed speech and language development. Therefore, it can be said that in a case of the delayed speech and language development, the vocabulary develops rapidly, and in a case of the underdeveloped speech and language, the vocabulary becomes accurate slowly.

Fig. 3

Lexical and semantic features which are characteristic to the delayed and underdeveloped speech and language development, %

A similar part of the respondents agree that children are able to name objects of the near environment as well as their characteristics both cases of the delayed speech and language development and the underdeveloped speech and language. According to Ivoškuvienė and Gružaitė (2000), children with the delayed speech language development are able to name objects, their characteristics and actions; whereas children with speech and language underdevelopment are more likely to make mistakes when naming objects and their characteristics. To sum up, the results of the con-

ducted research slightly do not match the opinions of other authors. A considerable number of the respondents (77.5%) agree that children with the delayed speech and language development use the simplest adjectives and verbs in their speech and language. The obtained research results confirm the results of other scientific studies which demonstrate that children with the delayed speech and language development use more adjectives and verbs in speech and language and are able to name more objects present around them than children with underdeveloped speech and language (Suttora et al., 2020).

Even 65.7% of the respondents do not agree that, in a case of delayed speech and language development, children are able to name less frequently used adjectives and verbs. In comparison, a larger number of respondents (75.5%) do not agree that children with speech and language underdevelopment are able to name less frequently used adjectives and verbs. After comparing the data, it can be said that in a case of delayed speech and language development, preschool children are sometimes able to name less frequently used adjectives and verbs. This is confirmed by scientific research. Ivoškuvienė, Gružaitė (2000) claim that children with speech and language underdevelopment significantly more often do not name less frequently used verbs. Thus, it can be said that the naming of less frequently used adjectives and verbs is more typical in a case of delayed speech and language development than in a case of underdeveloped speech and language.

More than a half of the respondents (52%) agree that children omit significant words in a sentence in a case of delayed speech and language development. A significantly larger number of the respondents (85.3%) indicate that this symptom is more characteristic to speech and language underdevelopment. This is confirmed by other scientific studies (Tomas, Demuth, Smith-Lock, Petocz, 2015). The obtained data reveals that speech and language underdevelopment is characterised by the omission of significant words in a sentence. A very large number of the respondents (92.2%) agree that children lack words when speaking in a case of underdeveloped speech and language. A comparatively smaller part of the respondents (78.5%) agree that this symptom is characteristic to the delayed speech and language development. Based on the research data and the opinion of the respondents, it can be seen that this feature is more characteristic to the underdevelopment of speech and language.

According to the respondents, children with the delayed speech and language development understand and carry out simple instructions better. As many as 88.3% of the respondents agree with this statement. This view is supported by Domsch, Richels, Saldana et al. (2012) who state that children with delayed speech and language development are able to understand and follow simple instructions; whereas according to other authors, children with underdeveloped speech and language have difficulty in understanding longer sentences (Muñoz, Carballo, Fresneda, Mendoza, 2014; Sansavini, Favilla et al., 2021).

According to the respondents, the noun lexicon is more developed than the verb or adjective lexicon both cases of delayed speech and language development (82.3%) and speech and language underdevelopment (88.3%). Therefore, it can be said that children with underdeveloped speech and language have a better developed noun lexicon than children with the delayed speech and language development. These results partially meet the opinion of scientists. According to Bell et al. (2018), the noun lexicon is more accurate than the verb lexicon in a case of delayed speech and language development.

The Opinion of Speech and Language Therapists on the Morphological and Syntactic Characteristics of Delayed Speech and Language Development and Underdeveloped Speech and Language

Based on the respondents' opinion, Fig. 4 presents *the morphological and syntactic characteristics* of delayed and underdeveloped speech and language development related to the abilities of connected and grammatically correct language. Analysing and comparing the results of the research, it was observed that the majority of the respondents agree that difficulties in grammatically linking words, such as errors in agreement, control and inflection (97.1%) and insufficiently developed coherent language skills (96%), are characteristic to speech and language underdevelopment. A smaller part of the respondents declare that difficulties in grammatically linking words, such as errors of agreement, control, inflection (79.4%), insufficiently developed skills of connected speech (85.2%), are characteristic to delayed speech and language development. It can be said that the mentioned features are more characteristic to speech and language underdevelopment.

More than a half of the respondents (51%) agree that in a case of the delayed development, the structure of sentences becomes complex quite rapidly; whereas as many as 78.9% of the respondents disagree with this statement, indicating features which are typical to speech and language underdevelopment. Based on the obtained data, it can be noted that the structure of sentences that develops rapidly enough is one of the distinguishing features of the delayed speech and language development.

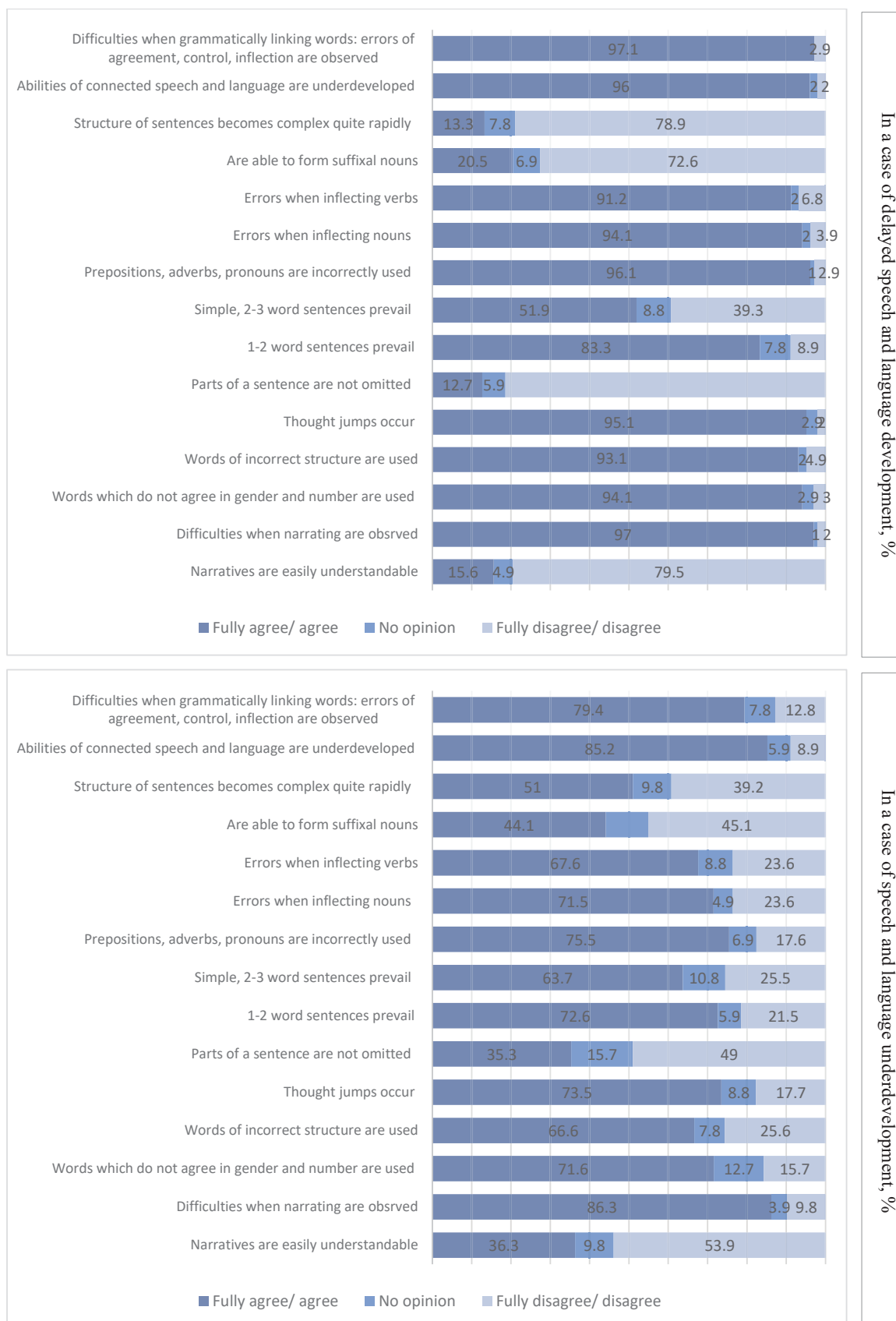
Almost a half of the respondents (44.1%) agree that children with delayed speech and language development are able to form suffixed nouns. This opinion is supported by Lithuanian authors Ivoškuvienė and Gružaitė (2000). One-fifth of the respondents (20.5%) agree with this statement, indicating the features that are characteristic to speech and language underdevelopment. Based on the obtained data, it can be stated that some children with speech and language underdevelopment are not able to form suffixed nouns.

A very large ratio of the respondents agree that children with speech and language underdevelopment more often make mistakes when inflecting verbs (91.2%) or nouns (94.1%) and incorrectly use prepositions, adverbs or pronouns (96.1%). The obtained research data reveals that there are a lot of agrammatisms in a case of speech and language underdevelopment. A relatively large, but relatively smaller, part of the respondents agree that errors in verb inflection (67.6%) and noun inflection (71.5%) are characteristic to the delayed speech and language development. Thus, comparing the data, errors in inflecting, agreement, control are more characteristic to speech and language underdevelopment.

After analysing the obtained data, it can be observed that simple 2–3 word sentences prevail in a case of delayed speech and language development, and 1–2 word sentences prevail in a case of speech and language underdevelopment. These research results confirm the results of the research works conducted by foreign authors (Trauner, Nass 2017; Simms, 2020). It was found that the omission of parts of a sentence is more characteristic to underdeveloped speech and language than to delayed speech and language development. A little more than a tenth of the respondents (12.7%) agree that the omission of parts of a sentence is characteristic to speech and language underdevelopment, and as many as 35.3% of the respondents agree that it is characteristic to the delayed speech and language development.

Fig. 4

Morphological and syntactic features which are characteristic to the delayed and underdeveloped speech and language development, %

The data presented in Fig. 4 shows that a very large part of the respondents (95.1%) declare that thought jumps occur in a case of underdevelopment of speech and language. A slightly smaller part of the respondents (93.1%) state that this disorder is characterised by the use of irregularly structured words. On the contrary, more than a half (73.5%) of the respondents indicate that there are thought jumps in a case of the delayed speech and language development. Quite many respondents (66.6%) point out that the delayed speech and language development is characterised by irregularly structured words. Thus, it can be said that thought jumps and the use of irregularly structured words are more often characteristic to speech and language underdevelopment.

The analysis of the obtained data reveals that the majority of the respondents (94.1%) agree that the underdevelopment of speech and language is characterised by words that do not agree in gender or number and difficulties in narration (97%). A smaller part of the interviewees agree that the following features are characteristic to the delayed speech and language development: words that do not agree in gender or number are used (71.6%), difficulties when narrating stories (86.3%) are observed. A large part of the respondents (79.5%) do not agree that narratives are easy to understand in a case of speech and language underdevelopment. Therefore, based on the obtained data, it can be said that narrations of children with delayed speech and language development are easier to understand. Similar trends are observed in other studies as well.

Generalisation of the Research Results and Conclusions

On the basis of the analysis of scientific sources, the following major differential characteristics can be distinguished for underdeveloped speech and language and delayed speech and language development:

- one of the essential features of speech and language of children with the delayed speech and language development is that their language development proceeds in the same sequence but slower than that of their peers; and, in a case of underdeveloped speech and language, the experienced language difficulties are long-term, speech and language abilities are extremely different from those of their peers;
- the main differential characteristics of the delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are observed at different levels of speech and language expression and perception, at the levels of semantics, morphology, syntax, lexicon, phonetics and phonology.

Based on the experience of speech and language therapists, differential characteristics between delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are observed at the *phonetic, phonological, lexical, semantic, morphological, syntactic* levels:

- *at the phonetic level:* differences between delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are observed at the phonetic level. In a case of delayed speech and language development, there are no clear articulatory disorders, correct pronunciation of isolated sounds, the syllabic structure of words when pronouncing words is maintained. In a case of underdeveloped speech and language, clear disorders in the pronunciation of sounds, changes of sounds or syllables, omissions, errors in the pronunciation of polysyllabic words are characteristic.
- *At the phonological level:* in a case of delayed speech and language development, phonemic awareness is slightly better developed than in a case of underdeveloped speech and language development. Children with delayed speech and language development are less likely to confuse similarly sounding sounds and are able to distinguish sounds in a row of sounds, syllables

or words than children with underdeveloped speech and language. Children with underdeveloped speech and language are unable to consistently repeat rows of syllables.

- *at lexical and semantic levels*: the delayed speech and language development are characterised by the following features: the vocabulary develops rapidly, fills up with new words, and children with this disorder understand and carry out simple instructions, are able to name objects in the immediate environment, their characteristics. Speech and language underdevelopment is characterised by slow vocabulary development, omission of significant words in a sentence and lack of words in children's speech and language.
- *at morphological and syntactic levels*: children with delayed speech and language development are characterised by a quite rapidly becoming complex sentence structure. These children are able to form suffixed nouns, speak in sentences consisting of 2–3 words, and the narratives of these children are easily understood by others around. According to the obtained data, difficulties in grammatically linking words are observed, the skills of connected speech and language are not sufficiently developed in a case of underdeveloped speech and language, which makes it difficult to understand narratives of these children. Children with underdeveloped speech and language are characterised by sentences of 1–2 words, thought jumps.

References

- Bello, A., Onofrio, D., Remi, L. & Caselli, C. (2018). Prediction and persistence of late talking: A study of Italian toddlers at 29 and 34 months. *Research in Developmental Disabilities*, 75, 40–48.
- Chilosi, A. M., Pfanner, L., Pecini, C., Salvadorini, R., Casalini, C., Brizzolara, D., & Cipriani, P. (2019). Which linguistic measures distinguish transient from persistent language problems in Late Talkers from 2 to 4 years? A study on Italian speaking children. *Research in Developmental Disabilities*, 89, 59–68.
- Domsch, C., Richels, C., Saldana, M., Coleman, C., Wimberly, C. & Maxwell, L. (2012). Narrative skill and syntactic complexity in school-age children with and without late language emergence. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 47(2), 197–207.
- Eun, J. J., Lee, H. J. & Kim, J. K. (2014). Developmental profiles of preschool children with delayed language development. *Korean Journal of Pediatrics*, 57(8), 363.
- Fisher, E. L. (2017). A systematic review and meta-analysis of predictors of expressive-language outcomes among late talkers. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 60(10), 2935–2948.
- Gružaitė, V. ir Ivoškuvienė, R. (2000). Sulėtėjusi kalbos raida ir kalbos neišsivystymas. *Specialusis ugdymas*, 3, 101–106.
- Hartnett, J. K. (2019). *Delayed Speech or Language Development*. <https://www.kidshealth.org/en/parents/not-talk.html>.
- Hawa, V. V. & Spanoudis, G. (2014). Toddlers with delayed expressive language: An overview of the characteristics, risk factors and language outcomes. *Research in Developmental Disabilities*, 35(2), 400–407.
- Hsu, H. C. & Iyer, S. N. (2016). Early gesture, early vocabulary, and risk of language impairment in preschoolers. *Research in Developmental Disabilities*, 57, 201–210.
- Ivoškuvienė, R. (2011). *Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų įveikimas remiantis logopedijos mokslo pasiekimais*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O. ir Stošiuvienė, K. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtos kalbos ugdymas*. Šiauliai: Lucilijus.
- Kim, S. W., Kim, J. Y., Lee, S. Y. & Jeon, H. R. (2016). The comparison of MB CDI-K Short Form and K-ASQ as screening test for language development. *Annals of rehabilitation medicine*, 40(6), 1108.
- Lüke, C., Ritterfeld, U., Grimminger, A., Rohlfing, K. J. & Liskowski, U. (2020). Integrated communication system: Gesture and language acquisition in typically developing children and children with LD and DLD. *Frontiers in Psychology*, 11, 118.

- Marini, A., Ruffino, M., Sali, M. E. & Molteni, M. (2017). The role of phonological working memory and environmental factors in lexical development in Italian-speaking late talkers: A one-year follow-up study. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 60(12), 3462–3473.
- McLaughlin, M. R. (2011). Speech and language delay in children. *American family physician*, 83(10), 1183–1188.
- Morgan, L., Delehanty, A., Dillon, J. C., Schatschneider, C. & Wetherby, A. M. (2020). Measures of early social communication and vocabulary production to predict language outcomes at two and three years in late-talking toddlers. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 366–378.
- Muñoz, J., Carballo, G., Fresneda, M. D. & Mendoza, E. (2014). Grammatical comprehension in Spanish-speaking children with specific language impairment (SLI). *Spanish Journal of Psychology*, 17, 1–12.
- Nayeb, L., Lagerberg, D., Westerlund, M., Sarkadi, A., Lucas, S., & Eriksson, M. (2019). Modifying a language screening tool for three-year-old children identified severe language disorders six months earlier. *Acta Paediatrica*, 108(9), 1642–1648.
- Oberklaid, F., Baird, G., Blair, M., Melhuish, E. & Hall, D. (2013). Children's health and development: approaches to early identification and intervention. *Archives of Disease in Childhood*, 98(12), 1008–1011.
- Pham, G. & Ebert, K. D. (2020). Diagnostic accuracy of sentence repetition and nonword repetition for developmental language disorder in Vietnamese. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 63(5), 1521–1536.
- Quam, C., Cardinal, H., Gallegos, C. & Bodner, T. (2021). Sound discrimination and explicit mapping of sounds to meanings in preschoolers with and without developmental language disorder. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 23(1), 26–37.
- Rescorla, L. (2011). Late talkers: Do good predictors of outcome exist? *Developmental Disabilities Research Reviews*, 17(2), 141–150.
- Roth, F. P. & Worthington, C. K. (2016). *Treatment Resource Manual for Speech-Language Pathology* (5th ed.). Clifton Park: Cengage Learning.
- Sansavini, A., Favilla, M. E., Guasti, M. T., Marini, A., Millepiedi, S., Di Martino, M. V., & Lorusso, M. L. (2021). Developmental language disorder: early predictors, age for the diagnosis, and diagnostic tools. A scoping review. *Brain Sciences*, 11(5), 654.
- Shahm Mahmood, T. M., Jalaie, S., Soleymani, Z., Haresabadi, F. & Nemati, P. (2016). A systematic review on diagnostic procedures for specific language impairment: The sensitivity and specificity issues. *Journal of Research in Medical Sciences*, 21, 1–16.
- Simms, M. D. (2020). Language development and communication disorders. In R. M. Kliegman, J. S. Geme (Eds.). *Nelson Textbook of Pediatrics* (p. 273–283). Amsterdam: Elsevier.
- Siu, A. L. (2015). Screening for speech and language delay and disorders in children aged 5 years or younger: US Preventive Services Task Force recommendation statement. *Pediatrics*, 136(2), 474–481.
- Suttora, C., Guarini, A., Zuccarini, M., Aceti, A., Corvaglia, L. & Sansavini, A. (2020). Speech and language skills of low-risk preterm and full-term late talkers: The role of child factors and parent input. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 7684.
- Taha, J., Stojanovik, V. & Pagnamenta, E. (2021). Nonword repetition performance of Arabic-speaking children with and without developmental language disorder: A study on diagnostic accuracy. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 64(7), 2750–2765.
- Tomas, E., Demuth, K., Smith-Lock, K. M. & Petocz, P. (2015). Phonological and morphophonological effects on grammatical development in children with specific language impairment. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 50(4), 516–528.
- Uilenburg, N., Wiefferink, K., Verkerk, P., van Denderen, M., van Schie, C., & Oudesluys-Murphy, A.-M. (2018). Accuracy of a screening tool for early identification of language impairment. *Journal of Speech, Language & Hearing Research*, 61(1), 104–113.
- Vargas, D. Z., Mezzomo, C. L. & de Freitas, C. R. (2015). Language delay and phonological disorders: A continuum or two distinct diseases? *Revista CEFAC*, 17(3), 751–757.
- Vehkavuori, S. M. & Stolt, S. (2018). Screening language skills at 2;0. *Infant Behaviour and Development*, 50, 174–179.

Differential Characteristics of the Delayed and Underdeveloped Speech and Language Development in Pre-school Children

Dr. Rita Kantanavičiūtė-Petružė

Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education, Šiauliai

Auksė Ladukienė

Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education, Master's student; speech and language therapist at Šiauliai nursery-kindergarten "Bitė"

Summary

The article reveals the theoretical differential aspects of the delayed speech and language development and underdeveloped speech and language, analyses the opinions and experiences of speech and language therapists differentiating the disorders of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language, identifying the main differential characteristics of these disorders. The methodological approach of *quantitative research* and the quantitative research data collection method, a *written survey*, were chosen for the research. Speech and language therapists of Lithuania having practical experience in providing assistance to preschool children with the delayed speech and language development and underdeveloped speech and language participated in the study. The research revealed the main differential characteristics of the delayed speech and language development and underdeveloped speech and language. The problem question question: *According to what criteria do speech and language therapists working in practice differentiate children's speech and language abilities in cases of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language?*

The research aim is to reveal the opinion and experience of speech and language therapists on the main differential characteristics of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language in pre-school age children. *Research methods*: theoretical analysis of scientific literature, questionnaire-based survey, quantitative data analysis. 102 Lithuanian speech and language therapists with experience of working with preschool children with the delayed speech and language development and underdeveloped speech and language participated in the quantitative research.

The analysis of scientific literature revealed the main differential characteristics of underdeveloped speech and language and delayed speech and language development. One of the main differences is that children's speech and language development in a case of delayed speech and language development follows the same sequence but slower than that of their peers; and speech and language abilities in a case of underdeveloped speech and language are extremely different from those of their peers. The main differential characteristics of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language are observed at different levels of speech and language expression and perception, at the levels of semantics, morphology, syntax, lexicon, phonetics and phonology.

In the opinion of speech and language therapists, the differential characteristics of delayed speech and language development and underdeveloped speech and language can be observed at the phonetic, phonological, lexical, semantic, morphological and syntactic levels. *The delayed speech and language development is characterised by*: correct pronunciation of isolated sounds, maintenance of the syllabic structure of words, rapid development of the vocabulary, the structure of sentences becoming complex quite rapidly, the ability to form suffixed nouns. *The underdeveloped speech and language are characterised by*: clear disorders in sound pronunciation, inability to consistently repeat syllable rows, slow vocabulary development, errors in grammatical agreement, control, inflection, supplementation of speech with gestures and mimicry.

Keywords: *delayed speech and language development, speech and language underdevelopment, differential characteristics of delayed and underdeveloped speech and language development*